

RŪPINTOJĒLIS

Nr. 2

1977 liepa

TURINYS NR. 2

Gertr da fon Le Fort. Himnas Bažny iai	55
[Kazimieras Šapalas]. Ko iš m s reikalauja ši dien gyvenimas.....	55
Gražus Tavo pasaulis.....	63
Victoria [Margarita Gusak]. B k pagarbintas.....	64
TAUTOS DVASIOS MILŽINAI	
K. [Felicija Kasputyt]. Oskaras Milašius ir Lietuva.....	65
ISTORIJOS PUSLAPIAI	
Laukys [kun. Jonas Lauri nas SJ]. Ar Bažny ia lenkino Lietuv	69
MINTYS SUSIM STYMU	
K. [Felicija Kasputyt]. Pakilimas virš kasdienyb s.....	77
Vladas Šlaitas [kun. Napoleonas Nork nas]. Rudeniški apm stymai.....	79
M S PROBLEMOS	
Gyd. Viksva. XX amžius ir psichin s ligos.....	80
KRIKŠ IONYB S IŠUGDYTIEJI	
Jaunius [kun. Jonas Lauri nas SJ]. Vienuoli našas atomin fizik ir atomin spektroskopij	82
D. S. [Donatas Stakišaitis], Jonas Nepomucenas Noimanas.....	85
VAIRENYB S	
Mašinos tiria Švent j Rašt	87
Pskovo sp džiai.....	88
Kod I tapau tikin iu.....	89
KNYG RECENZIJOS	
Antanas Maceina. Religijos filosofija.....	89

IR DIEVAS MAT, KAD TAI BUVO GERA

Pirma, negu leido save pažinti asmeniniu apsireiškimu, Dievas prabilo žmog sukurtuaju pasauliu, kuris yra Jo j gos, Jo išminties ir Jo meil s k rinys. Jis pareng susitikimui savo k rinio prot ir šird, dovanodamas jam džiaugsm ir ties . Tod l turime b ti atid s, kad išgirstume bals , prabylant žmogaus sieloje, kuris žadina k di- kio nuostab ir paskutin gil senelio susim stym : bals , kuris veda prie dievišk j paslap i nujautimo.

(Popiežius Paulius VI. *Gaudete in Domino*. 1975)

Gertr da fon Le Fort

HIMNAS BAŽNY IAI

Štai m s dvasios apraiškos renkasi aplink Viešpat
ir pranyksta iš m s kartu su skrendan iomis liepsnomis!

M s miestai yra kaip dideli altoriai,
kurie dien nakt dega,
o m s katedros stovi juose
kaip atviri šventieji indai.

M s bokštai stovi kaip žvak s naktyse.
M s paveikslai gavo sparnus
ir m s knyg puslapiai plazdena ore
kaip degantys lapai.

Mes paaukojome pasaul ,
o dabar aukojame nematomas erdves -
kas gali pagrobti t derli ,
kuris gl di nematomyb s prieglobsty?

(Autor kilusi iš t pranc z hugenot , kurie XVIII a. pradžioje sik r
Mažojoje Lietuvoje, žymi rašytoja - mistik , 1925 m. tapo katalike.)

[Kazimieras Šapalas]

KO IŠ M S REIKALAUJA ŠI DIEN GYVENIMAS

Antanas Maceina savo knygoje „Didieji dabarties klausimai“ rašo:
Esame atsid r iš tikro sunkiai išpainiojamame rezginyje, kelian iame nerimo ir net nevilties. Bažny ia, seniau buvusi tokiu jaukiu prie- globts iu kiekvienam tikin iajam, dabar vis labiau virsta vairi v j gairinama lyguma. Tik jimo sunkenyb gula ant m s pe i visu svoriu, reikalaudama iš m s ne tik ištikimyb s Kristaus tiesai, bet ir j gos pakelti šios tiesos paikybes nauj stabmeldži akyse (1, p. 7).

Iš ties šī dien gyvenimas n ra lengvai išpainiojamas rezgīnys. Tikintysis ne kart susiduria ne tik su sunkiai išsprendžiamomis religinimis problemomis, bet ir su nemažu aplinkos spaudimu, kuris veria atsižad ti savo paži r ir sitikinim . Iš jo reikalaujama nemažos vidin s dr sos, j gos ir ryžto pasipriešinti spaudimui, kad gal t išlaikyti ir apginti savo sitikinimus. Kyla klausimas, kaip susigaudyti tose painiavose ir kaip laikytis toje situacijoje, kuri pateikia dabartis?

Ilgus amžius laiko dvasia ir visuomen je vyraujan ios paži ros sudar religijai palanki aplink . Tik jimas Diev buvo laikomas kaip savaime suprantamas dalykas, kaip negin ijama tiesa, kuri visi turi pripažinti. kitaip manant buvo ži rima kaip išsiskyr l, išimt iš bendros taisykl s. sitvirtinusi tradicij ir paži r veikiamas žmogus be didesni pastang ir dažnai be gilesnio vidinio sitikinimo save laik tikin iu ir atlikin jo prastas religines pareigas. Šiandien jau tie laikai yra pra j .

Nuo XVIII a. aiškiai pastebima slinktis religijai nepalankia kryptimi. Tame amžiuje, kuris vadinamas *švie ūmuoju*, ypa pabr žtas žmogaus proto primatas. Su dideliu pasitik jimu vieš j aren iš jo racionalizmas, nešdamas š k: *Tur k dr sos vadovautis savo protu* (2, p. 13). Jis griežtai puol „tamsiuosius viduramžius“, „religinius prietarus“ ir Katalik Bažny i (2, p. 15). Pagrindinis sm gis buvo nukreiptas ne tiek prieš pa i religij , kiek prieš Bažny i ir jos autoritet . Buvo renkami ir viešai iškeliami istorijos eigoje pasitaik neigiami faktai, kurie gal jo kompromituoti Bažny i . Vienašališkas ir tendencingas jos gyvenimo nušvietimas paveik vieš j nuomon ir valdan iuosius sluoksnius, kurie statymais m varžyti Bažny i . Racionalizmas dav nauj impuls sekularizacijai - vyksmui, siekian iam supasaulinti ir išstumti iš gyvenimo religij . Praktiškai tatau vykdyti buvo bandyta Didžiosios Pranc zijos revoliucijos metu. statym leidybos organas - konventas - 1793 m. nutar Pranc zijoje panaikinti krikš ionyb ir vesti proto kult . Proto kulto apeigos buvo prad tos Paryžiuje Notr Dam katedroje. Didžiojo altoriaus vietoje padaryta pakyla. Ant jos iškelta balta tunika apsivilkusi prot simbolizuojanti moteris. Prie pakylos buvo vykdomos apeigin s ceremonijos su muzika, dainomis, šokiais ir smilkalais (3, p. 54). Proto kultas nesulauk platesni gyventoj sluoksni pritarimo ir buvo panaikintas, bet sekularizacijos vyksmo tai nesulauk . V liau Pranc zijoje buvo išleisti nauji statymai, varžantys Bažny ios veikim .

Sekularizacijos vyksmas nesustodamas toliau ple iasi, persimesdamas iš vieno krašto kit . Dabar jis yra tap s istoriniu vyksmu, turin iu nemaž tak ir giliai veikian iu atskir šali gyvenim , taip pat ir Lietuvos. Antanas Maceina sekularizacij vadina didžiuoju ši dien klausimu, kurio negalima iš aki išleisti. Sekularizacija dabar yra vyksmas, kuris siekia pasaul nudieivinti, visk supasaulinti, Krist ir Diev iš šio pasaulio pašalinti. Tai prieštaringas vyksmas. Sekularizacijos vyksmas, kaip

sako A. Maceina, slepia savyje tiesos ir netiesos (1, p. 8). Kada sekularizacija nuo medžiagini dalyk (bažnytini žemi bei pastat sekularizacijos) eina prie esmini (Bažny ios atskyrimo nuo valstyb s, paimant valstyb s žinion labdar , aukl jim bei mokym , mokslo ir meno stai gas), tada ji slepia savyje neties (1, p. 42).

Kiek pasaulio sekularizacija reiškia jo nudievinim ta prasme, kad jis nei savo visuma, nei savo dalimis n ra dieviškas, tiek reikia j sveikinti, nes tuo b du ji nuvalo nuo krikš ionyb s daugyb kasdienini prietar ir išlaisvina gamt bei kult r nuo joms abiem sve-tim autoritetini tak (1, p. 8).

Ir Vatikano II Susirinkimas kalba apie teis t mokslo bei žemišk j reikal autonomij :

Šitos autonomijos ne tik reikalauja m s amžiaus žmon s, bet ji taip pat išplaukia iš K r jo valios (4, p. 146). Sekularizacija išreiškia daug ties kalb dama apie gamtos, istorijos bei kult ros nepriklausomum ; ji nudievena pasaul jo regimyb je ir tuo b du atitinka pat išganymo istorijos vyksm ; ji kelia žmogiškiosios k rybos vert bei prasm savyje, išvaduodama j iš pavergimo religijai bei Bažny iai; ji pabr žia žmogaus kaip pasaulišio reikšm ir tuo b du pakerta šaknis klerikalizmui (1, p. 9). Visa tai yra sekularizacijos tiesos, kuri negalima nematyti ir nepripažinti. Ta iau <...> didžiuoju melu, kad Dievas yra mir s savyje ir kad dabar Jo viet užima žmogus, kad pasaulis yra ne tik ne Dievas, bet ir ne Dievo - šiuo melu sekularizacija užgožia visas savo tiesas, jas iškreipia ir pa-ver ia dviprasm mis(1, p. 101).

Tod l suprantama, kod l giliau suvokiantieji istorijos vyksm (prof. St. Šalkauskis, filosofas R Vustas) sekularizacij laiko keliu žemyn, vedan iu dvasin žmogaus nuosmuk ir net *Vakar kult ros žlugim* (1, p. 4) ir ragina prieš sekularizacijos vyksm sukelti nauj vyksm - gyvosios religin s dvasios s j d .

Stipri sekularizacijos banga, slinkdama iš Ryt , didele j ga siverž Lietuv . Ji si btel jo staiga ir netik tai, per trump laik radikaliai pa-keit religinio gyvenimo s lygas, anks iau buvusias Lietuvoje. Nelauktos atmainos užklupo mus visai nepasirengusius. Susigaudyti naujoje situacijoje nebuvo lengva: priekyje buvo daug nežinom j , o priešiškos j gos išorinis ir psichologinis spaudimas buvo toks stiprus, kad ne vienam susidar sp dis, jog stoti prieš toki j g - tai stumti save ir Bažny i didel pavoj . Ne vienas taip apsisprend s atsidav Dievo valiai ir sud jo rankas.

Ta iau buvo ir kitaip manan i . Jie laik nusikaltimu s d ti sud jus rankas, kai gr sm religijai kasdien did ja. Bet kov stojo ne visi teisingai susigaud painioje situacijoje ir buvo parblokti. Buvo atliekama ir tikslai žygi , kuriuos lyd jo aiškiai pastebimi teigiami rezultatai. Ta iau

sekuliarizacijos vyksmas nesustabdomai plinta toliau, vis plačiau ir giliau siskverbdamas mūsų gyvenim. Todėl kyla klausimas, ar sudėjus rankas rezignuoti, ar nepaisant galim sunkum ir pavoj ryžtingai veikti?

Prancūz katalik jaunimo *žozist* organizacijos veikim išreiškia trys žodžiai: *voir; juger; ager - matyti, sprsti, veikti*. Tad pirmiausia pažvelkime, kas buvo, kas yra, k tai reiškia.

Iki 1940 m. Bažnyia Lietuvoje turėjo palyginti neblogas sąlygas. Nuo seno sigalėjusios religinės tradicijos, šeima, katalikiškos organizacijos, mokyklos, spauda, radijas padėjo Bažnyčiai formuoti ir stiprinti tikinčių religinius sitikinimus. Valstybės valdžia, nors kartais ir parodydavo savo priešiškom vienai ar kitai katalikiškai organizacijai (moksleivi ateitinink veikimo uždraudimas), bet apskritai palaik religiją ir mūsų Bažnyčią. Bažnytinės šventės statymiškai buvo pripažintos valstybinėmis. Visuomenėje vyravo palankus religijai nusistatymas. Antireliginė akcija buvo silpna ir platesnius gyventoj sluoksnius mažai paveikianti. Tačiau ši dien akimis žirint katalikams visa tai buvo ne plusas, o minusas. Tikintieji, nepatirdami priešiško veikimo, nejaut reikalo labiau gilintis religinius klausimus ir jų sitikinimai nebuvo tvirtai paremti. O kai nebuvo stipresnio prieš puolimo, neišsiugd kovingos dvasios. Todėl kai atėjo išbandym dienos, daugelis neparod nei reikiamo atsparumo, nei kovingumo.

Dabar beveik visi tie veiksniai, kurie anksčiau par mūsų, gaivino ir stiprino religiją, yra nukreipti prieš ją. Priemonės, kurias būtų galima panaudoti religinei dvasiai gaivinti, yra uždraustos. Palikta tik bažnyčia ir zakristija, bet ir ia kišamasi, ribojamas veikimas. To neužtenka, kad būtų galima atremti antireliginę akcij ir sulaukyti sekuliarizacijos vyksm.

Bažnyčias žmonės lanko. Sekmadeniais per pamaldas jos nebena tušios, o didžiąją šventim metu bena net perpildytos. Bet dalis žmoni ateina tik retkarčiais. Nemažas skaičius - tik per didžiąsias šventes arba tik atlikdami Velykin išpažint. Šitokie bažnyčią lanko ne tiek dėl sitikinimo, kiek dėl tradicijos. Jiems Bažnyčios poveikis menkas. Bažnyčia palaiko ir gaivina religinę dvasią, kurie reguliariai, kas sekmadien, dalyvauja pamaldose. Koks toki procentas? Jei parapijoje yra vienas kitas t kstantis gyventoj, šventadieniais ateina vienas kitas šimtas, jei keliasdešimt t kstantis, tai vienas kitas t kstantis. Apytikriai skaičiuojant, šventadieniais bažnyčias lankanti bus apie 15-30%. Šitai nerodo tikinčių skaičiaus: jis žymiai didesnis, nes dalis tikinčių dėl vairi priežasčių bažnyčią neina, o dalis jų lanko nereguliariai. Šis procentas tik rodo, kokiame gyventoj skaičiu Bažnyčia daro poveik. Vadinas, 70% gyventoj Bažnyčią poveikio neturi.

Religij dar kiek paremia anksčiau sukauptas kapitalas - išlikusios religinės tradicijos ir visuomenėje išsilaikęs nepriešiškas religijai nusistatymas. Pagal sen tradiciją dar daugelis šventim religines šventes, tuokiasi bažnyčioje, krikštija ir veda prie Pirmosios komunijos vaikus. Šias tra-

dicijas ypa uoliai palaiko senos mo iut s. Jos daugiausia pasir pina, kad vaikai b t pakrikštyti ir parengti Pirmajai komunijai, net ir tada, kai vaik t vai yra netikintieji. Tos senosios mo iut s tuoj išmirs. Ar naujos mo iut s taip pat uoliai imsis šio darbo? Nežinia.

Nors ir bandoma sudaryti religijai nepakantumo nuotaik , ta iau m s žmon se tokios nuotaikos n ra. Pakantus ir religijai nepriešiškas visuomen s nusistatymas yra labai reikšmingas veiksnys, labai susilpninantis antireligin s akcijos poveik . j tarsi sien atsimuša antireligin propa- ganda.

Reikia apsvarstyti dar vien svarb reiškin - *religin abejingum* . Jis jau nemažai paplit s ir turi tendencij dar labiau pl stis, nes jaunoji karta beveik neturi galimumo giliau pažinti religines tiesas ir auga jei ne priešiška, tai abejinga religijai. Religinis abejingumas - tai dirvonas, kuriame dygsta tiek gera s kla, tiek piktžol s. Ne kas kita, kaip religinis abejingumas m s tautos dirvoje išaugino tiek piktžoli : alkoholizm , moralin palaidum , nes žiningum ir daugyb kit nusikaltim . Gyvenimo patirtis rodo, kad be religijos nesiseka iš gyvenimo išrav ti t piktžoli . Tik religija paskatina žmogaus s žin galingiau prabilti ir paveikia vali kovoti su ydomis. Tad paži r kime, kaip kit krašt tikintieji elgiasi at- sid r panašioje pad tyje, kokioje esame mes.

Iš katalikišk šali sekuliarizacija pirmiausiai ir giliausiai paliet Pranc zij . XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje prieš Katalik Bažny i nusista iusi valdžia m varžyti jos veikim : 1882 m. uždraud veikti j zuitams; 1892 m. panaikintas tikybos d stymas valstybin se pradžios ir vidurin se mokyklose; 1902 m. uždarytos vienuoli laikomos mokyklos; 1904 m. vienuoliams uždrausta b ti mokytojais bet kurioje mokykloje. 1905 m. Bažny ia atskirta nuo valstyb s ir visi bažny i , seminarij , vyskup , kunig ir kit bažny ios tarnautoj bei staig pastatai su kilnojamu ir nekilnojamu turtu paskelbti valstyb s nuosavybe. Bažnytin s procesijos, skambinimas varpais buvo leidžiama tik vietinei valdžiai sutikus. Religiniai ženklai ir emblemos iš vieš viet ir pastat pašalinti, išskyrus bažny ias ir kapines (5, p. 53-69).

Kokie buvo ši statym veikimo padariniai? 1936 m. 50% Paryžiaus gyventoj buvo nekrikštyti (6, p. 118), nors priešiškas Pranc zijos valdžios nusistatymas buvo sušveln j s ir statymai, kad ir neatšaukti, bet praktiškai mažai bebuvu taikomi. Visuomen s nusistatymas prieš religij sumaž jo, bet sigal j s laicizmas, virt s mada, savo darb t s toliau.

*Antiklerikalizmas mir , bet jis paliko savo k dik - religin abejin- gum , - raš Hermanas Placas straipsnyje *Katholicismus als Bildungsmacht in Frankreich, - ir pagonyb gyvavo toliau.**

Kaip elg si Pranc zijos katalikai, vyriausybei išleidus statymus, nukreip- tus prieš Bažny i ? Iš pradži kiek blašk si, savo veiksmis darydami klaid . Viena iš pagrindini klaid ta, kad jie gyn monarchij , kuri neseniai

Pranc zijoje buvo panaikinta. Pasteb j savo klaid , jie pakeit poži r - pasisak už respublik . Tuo sušvelnino Pranc zijos valdžios nusistatym prieš Bažny i . Pamat , kaip veikiai plinta Pranc zijoje naujoji pagonyb , jie, kaip rašo H. Placas, užsideg šventu nerimu ir ryžtu veikti. Jie paskelb Pranc zij misij kraštu, energingai pasipriešino valdžios pastangoms apriboti Bažny ios darb zakristija ir bažny ia, m si pla ios veiklos. Spauda, grožin literat ra, menas, vairios mokslo šakos, katalikiškos organizacijos ir mokyklos, apaštalavimas einant žmones - tai pagrindin s veiklos sritys. Religija buvo puolama mokslo vardu, - jie steig penkias aukšt sias mokyklas, jose moksl artimai susiejo su gyvenimo keliamomis problemomis ir mokslo ginklu atr m religijos prieš puolimus. Spauda ugd visuomen je laicistines nuotaikas, - katalikai suorganizavo sav j spaud ir knyg leidyklas. Grožin s literat ros srityje scen iš jo tokios pasaulin s garsenyb s kaip Polis Šarlis Žozefas Burže, Polis Klodelis, Fransua Moriakas, filosofijoje - Žakas Marite- nas, Bilsonas ir daug kit žymi rašytoj ir mokslinink . Valstybin se mokyklose buvo uždraustas tikybos mokymas ir aukl jimas vyko laicistine dva- sia, - jie steig katalikiškas pradžios, vidurines ir aukšt sias mokyklas, ku- riose mokymas ir aukl jimas buvo vykdomas Bažny ios nustatyta kryptimi. Sukurtos katalikiškos organizacijos, tarp kuri pažym tina katalikiško jauni- mo *žozist* organizacija, 1936 m. tur jusi 200 000 nari (7, p. 77).

Pranc zijai - misij kraštui - reik jo surasti nauj b d patraukti sielas Bažny ion. Nekrikštytieji ir religijai abejingieji nelank bažny ios, negird jo Dievo žodžio. Jeigu jie n jo bažny i , reik jo eiti pas juos, kad nelikt bažny iai visai svetimi. Taip prasid jo apaštalavimas einant žmones. š apaštalavim ypa uoliai sijung žozist organizacijos nar- iai. Lankydamiesi namuose ir užmegzdami asmenin kontakt , jie steng - si paveikti ne tiek mokymu ir religini ties aiškinimu (su religin mis žiniomis gal jo susipažinti iš religin s literat ros), kiek nuoširdžiu bend- ravimu ir meil s darbais (slaugymas ligoje, patarnavimas nam apyvokos darbuose, pad jimas surasti darb , vaik paglobojimas t vams iš jus iš nam , suraminimas sielvarto valand ir t. t.).

Kokie pranc z akcijos rezultatai? Tėprabyla skai iai. 1936 m. Pranc zi- joje buvo 50% nekrikštyt j , o 1958 m. - 75% pranc z vaik mok si kate- kizmo (8). Aukšt j mokykl studentai sipareigojo priimti Velykin Komu- nij 1913 m. - 4, o 1936 m. - 10 642 (7, p. 82). 1933 m. katalik pradžios mokyklas lank 853 444 vaikai, o 1958 m. - 1,5 milijono (8). Katalik iliustruotas žurnalas *La Vie catholique* 1945 m. tur jo 60 000 skaitytoj , o 1957 m. - 630 000. Kataliki moter laikraštis *Echo de Français* tais metais buvo leidžiamas 2,5 milijono egzempliori tiražu. Šie keli skai iai rodo, kiek daug pasiek pranc z katalikai savo ištverminga dinamiška veikla. Jie su- laik sekuliarizacijos pl tim si ir gr žino Pranc zij Katalik Bažny iai.

Dabartin m s pad tis turi panašumo buvusi pranc z katalik pad t, bet yra ir nemaž skirtum . Jie gal jo veikti viešai ir legaliai, o

mes toki s lyg neturime. Pranc zijoje impulsas sekularizacijai jo iš pa i pranc z , o pas mus daugiausia jis eina iš šalies, stiprios j gos remiamas. Ten sekularizacijos vyksmas buvo nukreiptas tik prieš religij , o pas mus - ir prieš taut , siekiant susilpninti lietuvi tautos potencial išlaikyti savit gyvenim . M s dabartin pad tis iš dalies panaši pad t pirm j krikš ioni , kuriems reik jo slapstyti katakombose ir atsilaikyti prieš milžinišk stabmeldiškos Romos imperijos j g . Nors m s dabartin s s lygos tik iš dalies yra panašios tas s lygas, kuriomis tur jo veikti pranc z katalikai ir pirm j amži krikš ionys, bet j patirtis duoda mums brandži nurodym , kaip tur tume laikytis ir veikti.

Pranc z katalik patirtis rodo:

1) pasyvus pasipriešinimas ir tiksliai neorganizuotas veikimas sekularizacijos vyksmo nesulaiko; suvaržymai, nukreipti prieš religij , savo darb atlieka - tai rodo neigiami to darbo rezultatai (Paryžiuje 1936 m. - 50% gyventoj nekrikštyti);

2) negeb jimas suprasti, vertinti ir pripažinti to, k naujo ir teigiamo iškelia gyvenimas, nesupratimas ir priešinimasis tiesai, kuri yra prieš pur je, duoda priešui rankas stipr ginkl ir padidina jo sm gio j g (pranc z katalik monarchijos gynimas ir pasisakymas prieš respublik);

3) atviromis akimis ži r jimas esam pad t, teisingas jos vertinimas, dr sus ir ryžtingas ankstesnio nusistatymo pakeitimas, jeigu patirtis parod , kad jis klaidingas, apgalvotas ir tikslus veikimo b d bei priemoni parinkimas, energingas ir dinamiškas veikimas, nepaisant esam suvaržym , galim sunkum ir pavoj , pralaužia visas kli tis, padaro suvaržymus neveiksmingus, atremia prieš sm gius ir pasiekia tiksl (75% pranc z vaik dabar moko si katekizmo);

4) Dievo žod skleisti vien bažny ios viduje - maža; neužtenka vien kunig veikimo: turi b ti išpl sta akcija už bažny ios sien ir j turi sįjungti visi tikintieji; ta akcija turi pasireikšti moksle, literat roje, spaudoje, organizacijose ir kituose veikimo baruose - prieš priešo ginkl tur t stoti ne blogiau paruoštas savas ginklas.

S kmingas apaštalavimo b das - eiti žmones, veikiant juos savo draugiškumu, patarnavimo ir meil s darbais. Pirm j amži krikš ioni patyrimas rodo, kad didelis tik jimas Kristaus tiesa ir gyvenimas pagal t ties suteikia toki j g , kurios jokia šio pasaulio galyb negali veikti.

Prisimintinas rom n istoriko Tito Livijaus posakis: *Tiesa gali b ti puolama, bet niekad ji negali b ti nugalt, nes tiesa visada pasilieka tiesa*. Niekas negal jo sulaikyti pirm j krikš ioni skelbti Kristaus moksl : nei pajuoka, nei prasimanymai ar nepagr sti kaltinimai, nei persekiojimai, nei baisios kan ios, laukiniams žv rims draskant j k nus cirko arenoje. *Fizin j ga nepaj gi nugalt ti dvasios j g .*

Kokias išvadas galima daryti?

1) Sekuliarizacija yra didelė ši laik problema, kuri ir mums nelengva spręsti. Ji labai palieja visas gyvenimo sritis, savo didžiulį klaidą, kad Dievas yra miręs ir kad Jo vietą užims žmogus, užgožias esamą tiesą ir gyvenimo eigą nukreipia smukimo linkme. Neigiamas sekuliarizacijos poveikis aiškiai pastebimas daugelyje šalių, taip pat ir Lietuvoje, kur sekuliarizacija sudaro pavojų ne tik religijai, bet ir lietuvių tautos egzistencijai. Tiesiog pavojus toli gražu ne visi suprantame ir padarome reikiamas išvadas, o juk laiku numatyta grąžinti, pasirūpinti, gali būti sulaukyta arba jos poveikis sumažintas. Griaunamoji sekuliarizacijos jėga užsimaskavusi slenka iš lėto, miglydydama mūsų budrumą ir sulaukydama mus nuo priešinimosi veiksmų. Ji savo darbą atlieka silpnindama mūsų tautą tiek iš išorės, tiek iš vidaus (moralinis palaidumas, gimimais skaičiaus mažėjimas ir kt.).

2) Griaunamoji sekuliarizacijos vyksmo poveikis gali sulaukyti tik gerai organizuotas religines judėjimas, aktyvus, dinamiškas religines veikimas, pasireiškiantis ne tik Bažnyčioje, bet ir gyvenime, sujungiant visiems tikintiesiems.

3) Reikia išjudinti ir išplėsti pasauliečių apaštalavimą, ko reikalauja Vatikano II Susirinkimas. Šis apaštalavimas turi pasiekti kiekvieną žmogų, kurio dar nėra paveikęs Dievo žodis.

4) Kiekvienam pajusti savo asmeninį atsakomybę ir pareigą. Daryti tai, ko reikia ir kas galima, nelaukiant paskatinimo iš šalies.

5) Skatinti savarankišką mokymąsi, ugdyti išmokslingus, turinčius platų akiratą, tvirtos krikščioniškos pasaulžiūros asmenis, kurie gebėtų vadovauti, valdyti plunksną, panaudoti gyvą, vaizdingą, tikinamą žodį.

6) Deramai suprasti ir vertinti kito pažiūras. Rimtai ir pagrįstai atremti puolimus ir religijai daromus priekaištus. Vengti pagundos pažeminti kitos pasaulžiūros asmenis. Kovoje ne pyktis ir kerštas, bet pagarba ir meilė turi būti vadovu.

7) Nugalti baimę. Būti pasirengusiam išskirti pažeminimus, gyvenimo smūgius ir pavojus. Niekomet nenuleisti rankų nes kmei ištikus. Su pirmąjį amžių krikščionių dideliu tikėjimu, ištvėrme, drąsa ir ryžtu visa išskirti, nugalti ir laimėti.

LITERATŪRA

1. A. Maceina. Didieji dabarties klausimai. Iškaga, 1971.
2. Tobald Ciglar. Umstvennyje i obščestvennyje te enija devlatnadcatago stoletija. 1900.
3. Novaja istorija. Akademija Nauk SSSR. T. II. 1958.
4. II Vatikano Susirinkimo nutarimai. 1968.
5. Prof. N. J. Kariejev. Istorija Zapadnoj Jevropy v na ale XX vieka. 1920.
6. Friedrich Schneider. Bildungskrafte im Katholizismus der Welt. 1936.
7. Schöner Zukunft. 1938. Nr. 29 ir 31.
8. Zaružė. 1961. Nr. 22.
9. Šiandien tikėjimo klausimai. (Rankraštis).

GRAŽUS TAVO PASAULIS

Kai guliu žol je,
o virš galvos m lynamė danguje
plaukia kaimen s debes li ,
aplinkui žydi raudonos aguonos,
geltonos pien s,
krebžda vabal liai, -
imu steb tis Tavo fantazija,
pasaulio K r jau.

Kiek daug spalv Tavo palet je!
Kiek daug Tu sumanei r ši ,
kiek daug suk rei form :

žvilgantys kaln ledynai,
smaragdo ežerai,
saul s užlietos lygumos...

Tavo ranka pasodino

ksmingus miškus, gaudžian ius v jyje,
g l tas pievas,
maž edelveis ant kalno briaunos,
dumbl j ros dugne.

Jeigu augalus ir gyv nij b tume k r mes, žmon s,
tada tur tume tik standartinius gyv nus ir suplanuot augmenij :

A - vandenyje, B - sausumoje, C - ore,
be to, dar kelet specializuot modeli ir por ši .

Vis pirma, žinoma, b t naudingieji gyvuliai:

traukti krovini vežimams,
gaminti maisto produktams,
galb t šis tas margesnis. papuošti akvariumui.

Be to, daržov s, vaisiai, statybin medžiaga.

Toliau m s fantazija neb t siekusi.

Jei dar prisid t menininkai,

jie visk papuošt baroko arba moderniuoju stiliumi,

galb t siurrealistiškai ar Pikaso maniera.

Ta iau Tavoji fantazija, Dieve, K r jau,

yra neišsenkamo grožio.

Ji nuolatos gimdo k nors nauja,

ver ia mane steb tis, pajusti pagarb .

D koju Tau, kad suk rei pasaul ,
turting vairi form , besimainant ,
tarsi visagal s Tavo rankos
b t žaidusios švent žaidim ,
tarsi puošdamas pasaul
Tu pats b tum patyr s džiaugsm .

Prašau Tave, leisk, kad mus apimt didžiul nuostaba,
 kai žvelgiame Tavo k ryb :
 j ros bang m š ,
 ledynus saul lydžio šviesoje,
 vabal l ant m s delno,
 ameb po mikroskopo stiklu.

Leisk mums nujausti bent dalel
 Tavo visagalyb s ir didingumo,
 kurie visa tai suk r ,
 apie kuriuos viskas liudija.

Nes k rinija tarsi prizm
 laužia Tavo šlov s ir grožio spindulius,
 išskaido juos daugyb spalv ir form .
 Viso vaizdo mes dar negal tume suvokti,
 negal tume pakelti.

Tod l mums leista džiaugtis spalvomis ir vairumu:
 iš j mums leista pažinti Tavo meil ,
 kuri jau dabar mums spindi.

Tuo remiasi m s viltis,
 kad kada nors gal sime gyventi
 visos Tavo šlov s akivaizdoje.

Nematomasis K r jau,
 a i Tau, kad Tavo pasaulis toks gražus.
 Kaip gera bus kada nors b ti su Tavimi!

(Iš kn. *Visur sutinku Tave, mano Dieve!*)

Victoria [Margarita Gusak]

B K PAGARBINTAS

O b k pagarbintas, kuris mane suk rei,
 Kurs gyv siel meilei man davei.
 Kurs šird mano ašaroms atv rei,
 Kan ia duris laim atdarei.

O b k pagarbintas, kurs uždegi žvaigždynus,
 Kurio vardu prasiskleidžia žiedai,
 Kurs siel švelniai guodi nusiminus,
 Kurio šviesoje išnyks kal i randai.

O b k pagarbintas lakštingalos giesmel j,
 Rasos lašely, ž rin iam aušra,
 Ir kryžiuje, parimusiam prie kelio,
 Kur krinta skausmo ašara tyra.

O b k, pagarbintas, kurs pažvelgi didybe
 Iš nekalt j k dikio aki ,
 Kurs gerumu nušvinti ir ramybe
 Šiltuos delnuos seneli nuolanki .
 O b k pagarbintas Tu, Meile nuostabioji,
 Suk r s žmog , lyg angelams,
 Kurs Savimi esi apdovanoj s,
 Pašaukdamas j triumfui amžinam.

TAUTOS DVASIOS MILŽINAI

κ: [Felicija Kasputyt]

OSKARAS MILAŠIUS IR LIETUVA

Šiais metais sukanka 100 met nuo poeto Oskaro Milašiaus gimimo. Žymiojo lietuvi poeto, rašiusio pranc z kalba, 100- sias gimimo metines mini vairios pasaulio šalys. Pranc zijoje min jimai prasid jo balandžio m nes . Pirmiausia vyko min jimas Pranc zijos akademijoje, kur dalyvavo literat ros mokslininkai ir rašytojai. Nacionalin je bibliotekoje atidaryta paroda, skirta poeto k rybai, jo publikacijoms Pranc zijoje ir užsienyje. Paryžiaus Sen-Šapoli teatras pareng O. Milašiaus veikalo „Mefibosetas“ premjer . Fontenblo r muose vyko „Oskaro Milašiaus poezija 1977 m.“ tarptautinis kolokviumas. Italijos, Ispanijos ir Pranc zijos oper teatrai stato oper „Migelis Manjara“ pagal to paties pavadinimo Milašiaus dram . 1960 m. Paryžiuje išleistas O. Milašiaus rašt pilnas rinkinys (11 tom).

Pranc zija pagerb lietuvi poet , suteikdama jam žymiausio XX a. klasiko vard . Literat ros kritikai paskelb O. Milaši poezijos novatoriumi ir tvirtino j enciklopedijose ir monografijose kaip jautriausi poet ir giliausi mistik . O. Milašiaus k riniai yra išversti angl , vokie i , ital , portugal , ispan , vengr , lenk , ek , iuvaš ir kitas kalbas. Apie j parašyta dešimtys studij ir monografij , sukurta muzika jo misterijoms, leidžiamas žurnalas „Milašiaus draugai“. Tuo tarpu Lietuva, kuriai poetas paskyr savo šird ir kuri koncentravosi visa savo b tybe, neturi pokario metais išleisto n vieno tomelio jo rašt . Tik keletas jo eil raš i pasirod periodikoje 100- j gimimo metini progą.

Aš pažinau Lietuv iš toli, skaitydamas Oskar Milaši , - šiuos žodžius raš Žanas Polis Sartras, 1965 m. b damas Lietuvoje. Milašius su begaliniu pasišventimu skyn lietuvi kult rai kelius platesn pasaul , kur ji buvo menkai žinoma. Jo raštuose, politin je publicistikoje, moksliniuose traktatuose, filosofin je prozoje, vertimuose rekonstrukcijose Lietuvai skiriama svarbiausioji reikšm ir didžiausioji vieta. Lietuvi dainos ir pasakos virsta tobulais meno k rinais, nes jis ne tiek vert , kiek perk r .

Milašiaus sukurtas mitologinis vaizdis jo pasakose išlaiko paslaptį gali, pranokstančią žmogaus supratimą.

Milašiaus eilėrašiuose Lietuva tapo didžiuoju žmogiškos laimės ir prarasto rojaus mitu. Jis sakė apie Lietuvą: *mano kraštas, mano tauta, mano baltiška tėvynė, Motina mano*, o lietuvius kreipdavosi: *Mano broliai. Šis kraštas yra Lietuva, kurios vardas visada mano galvoj ir širdy*, - sakė poetas. Pasaulio istoriosofinė koncepcijoje, paremtoje mokyto asirologo ir senovės religijų specialisto erudicija, lietuvių buvo skirtas esminis vaidmuo. Šviesios žmonijos ateities vizijoje svarbiausi vietą jis skiria Lietuvai. Nagrinėdamas šv. evangelisto Jono *Apokalipsę*, didingiausių ateities reiškinius susieja su Lietuva, pabrėždamas, kad Lietuva - tai jo senoji tėvynė:

Tai mano protėvi šalis. Jai visi daiktai turi atsiminim prigesusių spalv. O dangus toks švelnus ir išblyškęs virš šitos susimėsusios šalies.

Poeto proseneliai buvo serbų kunigaikščiai kilmės ir iki XIII a. gyveno Romos imperijoje. XIII a. jie atsikėlė Lietuvai ir apsigyveno Labanavo dvaruose, netoli Kauno. Per jos duris (Baltarusija, Vitebsko sr.), kuriame vėliau apsigyveno poeto seneliai ir tėvai, kitados priklausė Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei. Ligi 1831 m. sukilimo jie veikė Lietuvos Statutas. Poeto tėvas Vladislovas Milašius šį kraštą vadino *Lietuva* ir aiškino sėmei, kad Milašiai giminaičiai yra lietuviškos kilmės. Poetas regėjo lietuvių tautindoeuropiečių prokalbių mitologinę šviesą. Jis sakė:

Lietuva, ši stabi šalis, atidavusi man savo sielą, yra ne tik mano, bet ir jėgų tėvynė. Taip, vakar moterys ir vyrai, aš kalbu apie jėgų tėvynę.

Mistiniuose ir filosofiniuose raštuose Milašius pabrėžia, kad lietuvių tauta yra didi tiek savo mistine, tiek istorine praeitimi. Ji yra pašaukta atlikti didelį vaidmenį Europos ir pasaulio ateityje.

Aš jaučiu, kad senasis arių žuolas ima atgyti ne virš ne ir pagrindinis šakomis, bet iš šaknų, giliai suleisti lietuvišką žemę...

Lietuviai po savo šiaurietiško budo kiaučiu išsaugojo

vis karštą neužgesinamos šventos ugnies, kuri jėgų protėvių pagonys vadino amžiną jėgų ugnimi. Todėl Lietuva prisikels, ir jokios tamsiosios jėgų nepajėgs sutrypti.

Kelet kartų Milašius buvo atvykęs Lietuvai, ieškodamas jėgų seniausių priešistorinės Europos relikto. Tada jau gyventi pasiliko Paryžiuje, kur parašė geriausių savo veikalus ir išgarsino Lietuvos kraštą, apdengęs jį stebuklingu praeities laiko, vaikystės palaimos ir skaidrios melancholijos šydu. Vaikystės dangus ir laikas nusileidžia Milašiaus lyrikui kaip vienintelė žmogiškos palaimos galimybė. Vaikystė užlieja jo eilėrašius saulės taerdvė ir ramybės gaivesiu. Kai poetas žvelgia gyvenimui pro vaikystės krištolą, jis pamiršta visos žemės sielvartą, sudėtą jėgų rankas. Skaisčioje vaikystės saulėje pranyksta naktis be žvaigždžių, kuri mes žengiam.

Vaikyst s prisiminimai gr žina harmoning samb v su visais pasaulio elementais. Tokiu b du vyksta poeto aš ir išorin s tikrov s identifikacija, nustatanti lyrizmo pob d ir gali .

Lietuva, jos gamta, istorija, kult ra buvo pagrindinis Milašiaus k rybos šaltinis. er jos dvaro soduose Milašius praleidžia vaikyst s dienas. Tie sodai buvo dideli ir graž s, pasakiški ir paslaptingi. Šimtmetis parkas su didžiuliais g lynais supo vaikyst ir pripild dvasi gilaus mistiško paslaptingumo. V liau savo k ryboje poetas nuolat mini gimtin , jos gamtos grož ir paslaptinguosius parkus. *Jie man be galo brang s*, - raš poetas.

Fontanai švelniai šnara parkuose sen laik . Nuolat vaidenasi ta melsva prieblanda *virš krašto tolim džiaugsm ...* Aukl , pasisodinusi ant keli , kažk pasakojo, danguje plasnojo balti paukš iai, d zg bit s, spind jo ežerai. Visi šitie reginiai atsispindi poeto atmintyje kaip vienintel s pasaulio ramyb s ir amžinos harmonijos akimirkos. er jos dvaras su m rin s pilies liekanomis ir teatru, ežero saloje balta cerkv ir vienuolynas virsdavo poeto akyse karališka rezidencija, kupina praeities legend .

Žvelgdamas savo vaikyst , poetas mato viso pasaulio archetipus, kuriuos lokalizavo istorin je Lietuvoje. Kartais vidurnak io tyloje vaikas gird davo, kaip prot vi šarvuose ir ginkluose, kuriais buvo nukabintos senelio kabineto sienos, plaka prot vi širdis. V liau, jau b damas garsus poetas, gird davo, kaip t vyn s meil plazda viršum vis t garsios praeities daikt ir šaukiasi jo su visa lyrin s vizijos j ga. Tas praeitin pasitraukusi vertybi spind jimas graudžiai ilgesingas ir paženklintas giliu, neapsimestiniu li desiu. Tai tarsi pralaim jusiojo gin as su dabartimi ir elegiškas ieškojimas dingusi vertybi , kuri galima tik ilg tis ir ne manoma gr žinti.

T gil melancholišk ilges pagrind ir tai, kad Milašius išsiskyr su savo t viške dar vaikyst je, apsigyveno Paryžiuje ir retai besugr ždavo er j . Išsiskyrimas su numyl tais er jos sodais užgriuvo besiformuojan io poeto s mon kaip sunkus praradimas. Baig s asiologijos ir hebraistikos studijas Paryžiuje, jis kraustosi iš vienos vietos kit , ieškodamas nam . Kur laik gyvena Londone, Venecijoje, Frankfurte, Tunise, bet niekur neranda tikros palaimos ir gaivesio. J persekioja gilus li desys. Pirmoji O. Milašiaus eil raš i knyga „Nuopuoli poema“ kalba apie nuvargusias svajones, užgesusias viltis, graud li des . Tradicinis eil raš i peizažas - tai apleistas parkas, ašarojantys medžiai, palieg s vakaras, suklop šeš liai, verkian ios g l s.

Ta iau Milašiaus li desys neturi to kart lio ir t žio grimas , kurios taip b dingos simbolizmui ir dekadentizmui, nes poetas visk apgaubia tarsi psalmišku patosu ir dvasios didybe. Visa jo poezija išlaiko paslapting vizijos s ryšingum . Dainuodamas apie skausm ir sielvartus, apie

nusivylimus ir meil s praeinamum , poetas nuolat prisimena gamt , kanotus er jos sodus, ir jo ni ri daina pragiedr ja, apsigaubia elegiška rezignacija.

Poeto meil nuskaidrina vaikyst je sutikta mergait , tarsi pasak f ja. Tas jausmas toks skaidrus, toks paslaptingas, toks kilnus, kad jis išliks kaip skaidrus prospindis per vis poeto gyvenim . Paryžiaus realistin s meil s nykumose vaikyst s sapn grožis rodosi kaip viliojantis žiaurios tikrov s kontrastas. „Rudens dainoj“ poetas kalba apie geduling v jo bals , apie vert s netekusius atminimus, bergždžius meil s sielvartus, apie mirusias dienas ir negr žtamai pra jusias naktis, o „Tolimojoj dainoj“ suskamba švelniausi tonai apie tyr mylimosios žvilgsn , apie nuostabius sodus, upes, kalnus, kurie lieja šird nesuprantamos palaimos ir tylios rezignacijos jausmus.

Milašiaus jaunyst s k ryboje dominuoja dvejopa moteris. Viena reali ir buitiška - jos sukeliami jausmai trap s, laikini, nešantys nusivylim ir skausm . Tuo tarpu kita - svajoni , sapno ir vaikyst s park , fontan f ja, kuri galima palyginti su g l s skaidrumu arba netgi su angelo tyrumu. Poetas dainuoja ir apie vien , ir apie antr . Ta iau visas švelnumas bei meil skiriama tai park f jai, tam išsvajotam ir išsiilgtam moters idealui. Poetas sumini daug vard . Ta iau tie visi vardai yra paženklini vienos spalvos niuansais, lyg vienos žvaigžd s spinduliais. O ta žvaigžd - tai er jos sod Mergel .

Lietuva, jos gamta, jos praeitis yra Milašiaus kv pimo leitmotyvas. J jis nešiojasi po vis pasaul . Didmies i dulk se ir purve jam dažnai suspindi tos nuostabios, paslaptingos šalies vaizdai, kurie nušvie ia daikt esm , pakelia poet ir neduoda jam pask sti kasdienyb s realijose. Tuos praeities vaizdus poetas vadina „Atminimo saule“. *Tik atsiminimuose pasaulis yra realus*, - teig poetas, suabsoliutindamas atmint ir intuicij kaip aukš iausias pažinimo j gas.

„Atminimo saul “ dažnai nušviesdavo skausming keli , kuriuo jo didysis poetas, kol išmoko garbinti Did j Men , kol išvydo Amžin j Švies , kol savo lyrines vizijas išmoko transformuoti gilius mistinius išgyvenimus. (Apie tai bus kitame numeryje.)

LITERAT RA

1. O. d. L. Milosz. *Ars Magna*.
2. *Conférence de O. L. Milosz*.
3. A. Leois. *Oeuvre de Milosz*.
4. V. Kubilius. *Lietuvos ir Pranc zijos poetas*.
5. F. Kasputyt . *L'amour d'apres Milosz*.

ISTORIJOS PUSLAPIAI

Laukys [kun. Jonas Lauri nas S J]

AR BAŽNY IA LENKINO LIETUV

Dažnai girdime kaltinim , kad Bažny ia lenkino Lietuv . Kiek šiame kaltinime tiesos? Lenkinimo procesas Lietuvoje buvo sud tingas reiškiny s, tad, norint tarti teis jo žodi, reikia kartu matyti ir tas istorines s lygas, kurios skatino š proces : atsi jus fakt nuo istorinio fono, galima gauti iškreipt vaizd .

Lenk jimo proceso pradžia. Lenk jimo ištakomis reikt laikyti Jogailos ir Jadvygos santuok (1388), kai Lenkijos sostan s do Lietuvos valdovas. Lietuviams šis faktas reiškdviej valstybi s jung , turin i tarnauti abiej šali interesams, ypa kovoje su Kryžiuo i ordinu. Lenkams kilo mintis pajungti Lietuv savo valdžion. Lietuviams teko ryžtingai ginti valstyb s savarankiškum . Tarp abiej ši valstybi b ta nuolatin s trinities. Bet lenkai jau skverb si Lietuv .

Tuomet bažny ias globojo didikai; jie tur jo vadinam j *patronato teis* . Štai Lietuvos valdovas Kazimieras, 1447 m. išvykdamas Lenkij , suteik Lietuvos bajorams privilegij , kad jei prie bažny ios neb t lietuvio kunigo (matyt, stigo lietuvi kunig), bažny iai aptarnauti jie gali pristatyti ir *antros tautos asmen* - lenk (1, p. 35).

Liublino unijos priežastys. XV a. stipr ja Rusija, iškylo Krymo totoriai, atsiranda turk pavojus. Stipr ja ir Lenkija. Tai gr sminga situacija Lietuvai. Ši aplinkyb ir past m jo j 1569 m. unijon - jungtis su lenkais, kurie tuo naudojosi savo grobikiškiems tikslams. Lietuviai kiek gal dami spyr si prieš agresyvius lenk k slus. Tarp lietuvi rezistent matome ir aukšt j dvasinink : Žemai i vyskup Martyn , Vilniaus vyskup Valerijon Protasevi i . Tuometin pad t nusakantys lietuvi didiko Mykolo Radvilos Juodojo žodžiai, kad *Maskva eina su j ga, o lenkai - su klasta* (2, p. 235), buvo teisingi. Ta iau unija vyko... Nors lenkams nepavyko visiškai pajungti Lietuvos, nors lietuviai bent iš dalies išlaik valstybin savitum , ta iau lenk ekspansijai Lietuv vartai jau pla iai atsiv r . Pirmiausia m skverbti lenk kalba, o paskui ir patys lenkai kraust si ia - užimdami postus administracijoje, vedybomis sigydami nekilnojamojo turto (pirkimo b du svetimšaliui Lietuvoje sigyti turto draud II Statutas).

Lietuviai, parod daug dinamikos politin je ir militarin je srityse, neparod reikiamo veržlumo kurdami tautin , dvasin kult r . Savo kalbos jie nepavert rašto kalba - ji liko tik šnekamoji, o v liau - tik liaudies kalba. Nuo XVI a. ima lenk ti didikai, jais seka bajorai, miestel nai, nuo j neatsilieka ir dvasininkai.

Lietuva v lai sulauk universiteto (tik 1579 m.), kai kaimynai jau buvo žymiai anks iau pasir pin steigti aukšt j mokykl (ekai Prahoje - nuo 1348 m., lenkai Krokuvoje - nuo 1364 m., pr sai Karaliau iuje - nuo 1544 m.). Netur dami savo rašto kalbos ir aukštesni mokykl , lietuviai nebuvo reikiamai atspar s svetim kult r takai.

Bažny ios poži ris lietuvi kalb po unijos. Š poži r tikriau išreišk atskir dvasinink vairi laikysena, o ne vieninga linija iš hierarchijos virš ni . Štai Žemai i vyskupas Merkelis Giedraitis (nuo 1576 iki 1609 m.). Jis pats sak lietuviškus pamokslus, r pinosi parengti lietuviškai mokan i dvasinink . Jam r p jo lietuviška knyga. Jis globojo kun. Motiej Strijkovsk , pirmosios spausdintos Lietuvos istorijos autori , - pak l j Žemai i kanauninkus. Globojo kun. Mikaloj Daukš , rašant lietuviškas knygas, - savo l šomis išleido jo „Postil “ (1599) ir, galimas daiktas, jo katekizm (1595). Jis yra išleid s ir grynai pasaulietinio turinio knygeli ir yra laikomas pirmuoju lietuviškos knygos Lietuvoje leid ju.

Varni sinodas 1636 m. reikalavo, kad vaikai bažny ioje giedot sa-va kalba, kad iš sakyklos kunigai kalb t vietine kalba (3, p. 13, 199). Žemai i vyskupas Antanas Tiškevi ius 1747 m. aplinkraštyje pareigojo kunigus pamald metu poterius kalb ti liaudies kalba (3, p. 201). Žemai i vyskupas Jonas Lopacinskis 1765 m. primin kunigams, kad bažny ioje tik jimo ties mokyt gimt ja kalba, kad rekomenduot žmon ms sigyti K. Klimavi iaus katekizm gimt ja kalba.

Galimas daiktas, kad toki potvarki b ta ir daugiau, bet jie yra nežinomi istorikams. Istorikai, sklaidydami XVII a. parapij vizitacij protokolus, randa pastab , kad prie daugelio bažny i dirbantys kunigai moka lietuviškai, o kai kuri bažny i inventoriuose užtinka ir lietuvišk knyg pavadinim .Vadinasi, lietuvi kalba tada dar vartota bažny iose.

Reikia pasakyti, kad lietuvi kalba r p jo ir pasaulie iams didikams. Lietuvoje XVI-XVII a. pastatyta daug bažny i , kurias finansavo didikai. Iš Žygimanto Senojo ir Zigmanto III kanceliarij iš jo nemaža rašt , kur reikalaujama, kad prie bažny ios b t kunigas, mokantis lietuviškai.

XVI a. antrojoje pus je Lietuv atsikelia j *zuitai*. Jiems, kaip vienuoliams, r p jo religijos skleidimas, o tautinis klausimas buvo svetimas, bet, kaip tvirtina istorikas prof. K. Jablonskis, lietuvi kalbos jie neslopi-no, netgi j palaik (4, p. 314). Neteisus yra doc. J. Laužikas, tvirtindamas, kad j *zuitai* dirbo pedagogin darb *atsietai nuo gimtosios kalbos* (5, p. 5). J steigtoje akademijoje - universitete d stomoji kalba lotyn , kadangi ši kalba pla iai vartojama, o d stytojai ir studentai taip pat buvo vairi tautybi , bet savo naujokyne Vilniuje jie steig lietuvi kalbos b rel . Klierikai pamoksl pratybas atlikdavo lietuviškai. Savo bažny iose pamokslus sak lietuviškai (2, p. 218).

Prof. K. Jablonskis tvirtina, kad j zuitai b r žmones kurti lietuviškai religinei literat rai, pvz., jie prisitrauk Žemai i vyskupijos kan. M. Daukš , gražiai išvertusi lietuvi kalb katekizm ir pamoksl rinkin „Postil “ (4, p. 314). J zuitai pareng ir lituanistini knyg . Sirvydo žodynas sulauk 5 leidim . 1737 m. iš jo anonimin lietuvi kalbos gramatika. Šv. Jono bažny ioje lietuviški pamokslai aid jo iki 1738 m. (apie v lesn laik neužtikta žini). XVIII a. buvo išleista nemažai religin s literat ros. 1673-1773 m. laikotarpyje iš jo 12 Evangelijos laid , - j kalba neblogo. Leidžiami giesmynai: kun. S. M. Slavo inskio „Giesm s“ (1646), „Balsas širdies“. Pamin tinas akademijos spaustuv s išleistas elementorius (1760), kuris buvo spaustas dar kelis kartus. J zuitai vartojo lietuvi kalb ir savo teatre (5, p. 14).

Panašiai dirbo ir kiti vienuoliai. *Pranciškonai* steng si, kad j kunigai mok t vietos kalb . Naujokyste dvasines pratybas atlikdavo lietuviškai; klierikai, gerai neišmok lietuvi kalbos, negaudavo šventim (3, p. 222). Savo bažny ioje Vilniuje pamokslus sak lietuviškai. Savo spaustuv je pranciškonai dar XVIII a. spausdino lietuviškas knygas, tarp j elementorius, katekizmus. T pat galima pasakyti ir apie *bernardinus* - jie brangino lietuvi kalb (3, p. 14).

Bet at jo naktis. Bajorija sulenk jo. m lenkiškai kalb ti ir iš jos kil dvasininkai. Tai ypa buvo ryšku Ryt Lietuvoje, Vilniaus vyskupijoje. Kiek geresn pad tis buvo Žemaitijoje: ia lenk jimo procesas vyko žymiai l iau. XVIII a. pabaigoje lietuviškos raštijos reng jai jau buvo iš vakarin s Lietuvos. Jie spiet si apie Kraži , Pašiauš s (dabar Kelm s r.) j zuit kolegijas, o j raštus spausdino Vilniaus akademijos spaustuv (6, p. 204). Ne vis to laikotarpio lietuvišk knyg kalba buvo nepriekaištinga - tik XVIII a. ji suprast jo. Bet šie leidiniai savo padar - buvo šviesa juodoje naktyje, tiltas XIX a. pradžios lietuvišk raštij .

Po valstyb s padalijimo. XIX amži Lietuva žengia „globojama“ Rusijos ir Pr sijos. Lenk kalb imta laikyti gero išsiaukl jimo požymiu. Vilniaus universitetas jau nebe j zuitams priklausio - suvalstybtintas ir lietuvi kalb ži ri nepalankiai. Jame vietoj anks iau buvusios lietuvi kalbos nuo 1771 m., kai Lietuvos-Lenkijos valstyb je buvo panaikintas J zuit ordinas, oficiali kalba tapo lenk kalba. Tai dar daugiau prisid jo prie lietuvi šviesuomen s sulenkinimo. Edukacin komisija (m siškai *Švietimo ministerija*) užsibr ž šviesti gimt ja kalba, bet tokia Lietuvoje jau buvo laikoma... lenk kalba ir ji buvo d stomoji kalba Lietuvos vidurinė ir aukštojoje mokyklose. Universiteto rektorius Jonas Sniadeckis (1756-1830) piktinosi, kad lietuvi bajor rašytuose lenkiškuose tekstuose pasitaiko „litvinizm “ (7, p. 27).

Tuo pat metu Užnemun je lietuviai buvo vokietaunami. Taigi ir vienoje, ir kitoje Nemuno pus je buvo siekiama, kad lietuvis užmiršt savo kalb .

Bet jai nebuvo lemta mirti. Buvo toki, kurie norjo pažadinti. Tarp šių žadintojų sutinkame nemažą dvasininkų.

1808 m. lenk kalba pasirodė studija „Apie lietuvius tautos ir kalbos kilmę“, kuri po poros metų buvo išversta rusų ir prancūzų kalbas. Jos autorius – uždarytojo J. Zuit ordino narys, buvęs Lietuvos civilinio tribunolo pirmininkas, vyriausiasis Lietuvos mokyklų vizitatorius, Varšuvos *Mokslo biūro draugijos* narys, už ryšius su 1794 m. sukilėliais su Smolensko kalėjime, – ukmergiškis kunigas Ksaveras Bogušas (Baužas). Jis teigė, kad lietuviai kalba tinka ir grožinei literatūrai, kad ji vartotina ir kultūriname gyvenime. Jis siūlė universitetui kurti draugiją, kuri rinktų lietuvių tautosaką ir leistų liaudies lietuviškas knygas.

1801-1838 m. Žemaičių vyskupo soste buvo *Juozapas Arnulfas Giedraitis*. Jis išleido *Evangelijas* (1806), išvertė ir išleido *Naują Testamentą* (1816), vertė lietuvių kalbą ir grynai pasaulietiškus dalykus – Torkvato Taso poeziją. Jis rėpė, kad būtų lietuviškas vadovėlis mokykloms. Jam talkininkavo kun. Dominikas Mogušas, parengęs 1805 m. *Lietuvišką evangeliją* leidimą, parašęs neišlikusią lietuvių kalbos gramatiką (7, p. 65). Jis palaikė ryšius su XIX a. lietuvišiais literatais – Antanu Jackumi Klementu, Dionizu Poška, Antanu Strazdu. Ragino gerinti lietuviškosios raštijos kalbą. Jis prisidėjo prie 1831 m. sukilimo, todėl rusų valdžia ieškojo būdo, kaip jį pakeisti kitu žmogumi, lojalesniu režimui (7, p. 215). Ši dviejų vyrų – Bogušo ir Giedraitio – veikla neliko be pėdsakų: jie turėjo tam tikros takos jaunesniajai šviesuomenai kartai.

Juozapas Arnulfas Giedraitis Žemaičių vyskupo soste pakeitė kitas *Giedraitis, Simonas*, valdęs tik ketverius metus (1838-1842), bet spėjus pasireikšti kaip uolus parapinė mokyklų gimtųjų – *žemaitiška* kalbos organizatorius. Tuo reikalu jis plačiai susirašinėjo su caro valdžia. Žandarams susekus slaptas parapinės mokyklas, jų vadovai kunigai klebonai mokėdavę 250 rublių baudas. Todėl Simonas Giedraitis reikalavo leidimo dvasininkams dirbti mokytojų darbą (7, p. 234).

Rusų valdžia, norėdama apsisaugoti nuo jai nepavaldžios slaptųjų mokyklų, 1841 m. leido lietuviams dvasininkams prie bažnyčių mokyti vaikus liturgijos ir lietuviškai skaityti su lyga, kad: 1) kasmet bus teikiamos smulkios žinios apie kiekvieną mokyklą ir 2) jose bus mokoma ir rusų kalbos. Neregistruotas mokyklas rusai ir toliau griežtai slopino, o nelegaliems mokytojams grėisė tremtis Rusijos gilumoms.

Simonui Giedraitii mirus, jį pakeitė kun. *Jonas Krizostomas Gintila* (1842-1850). Šis parapinės mokyklas žinėjo labai rimtai, išleido daug raštų ir išjudino inertius kunigus (7, p. 237). Jis bendradarbiavo su botaniku kun. Jurgiu Ambraziejumi Pabrėža, rėmė Simono Daukanto leidybinius sumanymus.

Kun. J. K. Gintilą pakeitė vysk. *Motiejus Valančius*, kuris parapinė mokyklą klausė dar labiau akcentavo ir jį tinklų išplėtimą. Ne veltui kai

kurie kult ros istorikai (pvz., Meil Lukšien) šias mokyklas vadina *vandalin mis*. Vyskupas ketino vesti seminarij lietuvi kalb kaip d s - tom j , bet negavo leidimo (7, p. 294).

Mokykloms reik jo vadov li . Vienuolis bazilijonas *kun. Aleksandras Butkevi ius* (1780-1829) pareng „Kalbr d lietuviškai žemaitiško liežu - vio" (apie 1824 m.), bet universiteto cenz rin komisija nedav leidimo j spausdinti, nors d l to buvo kovota keliolika met . Ši „Kalbr da" - tai pirmoji XIX a. pradžios lietuvi kalbos gramatika. Jis ir daugiau buvo paraš s lituanistini dalyk , pvz., lenk -lietuvi k. žodyn , kurio nesp jo užbaigti. Sp jama, kad jo tur t b ti darbas „Dykcyonarius Liežuwia Lie - tuwiszka. Su pridieimu nekuriu žodžiu Liežuwia Lenkiszka“. Panašiai uni - versitetas nedav leidimo *kun. Antanui Strazdui* spausdinti savo giesmi - jas slapta išspausdino Vilniaus misionieri spaustuv je, o 1818 m. - Be - larmino katekizmo vertim . Leidimo yra negav ir kiti žmon s - pasau - lie iai, pvz., Jeronimas Stanevi ius - aritmetikos vadov liui (7, p. 93).

Šalia ši žmoni vadov liais r pinosi *kun. A. Mog nas. Kun. Vincen - tas Valmikas*, Vilniaus katedros vikaras, 1820 m. išleido giesmyn , kurio iš jo keliolika laid . Jis steng si išleisti ir savo sanbroli *A. Butkevi iaus*, *A. Strazdo* darbus, *R. Aleknavi iaus* poezij , ilgai kovojo su cenz ra. Už tai buvo ištremtas iš Vilniaus vyskupijos.

Ši pirm j vadov li reng j laid lyd jo kiti. 1855 m. iš jo Vilniaus dvasin s seminarijos aukl tinio *kun. Tado Juzumo „Didysis elementorius"*, kurio kitas leidimas pasirod 1860 metais. Jo brolis *kun. Vincentas Juzu - mas* 1864 m. išleido „Nauj žemaitišk elementori " , kurio per 25 m. iš jo 20 leidim . Be to, jis išleido „Žemai i diecezijos žem lap " (1855) ir paliko „Aprašym Žemai i vyskupyst s" .

Tuo laiku atsiranda dvasinink , kurie r pinasi ir religin s, ir pasaulie - tin s literat ros k rimu. *Kun. Kiprijonas Nezabitauskas* (1779-1837), išspausdin s iš pranc z kalbos verst „Tikin iojo žod " , vert Adomo Mickevi iaus poezij , raš lietuvi kalbos žodyn , vert lietuvi kalb 1830 m. sukil li atsišaukimus, pareng pried *kun. A. Butkevi iaus* gra - matikai, k r poezij . J lietuvi poezijoje reik t vadinti pirmuoju rašiu - siu visuomenine filosofine tematika.

Vilniaus seminarijos aukl tinis *kun. Kajetonas Aleknavi ius* (1803- 1874) išleido elementori (1846), išspausdino eil raš i ir eiliuot fel - jeton rinkin (1861). Jis laikomas eiliuoto feljetono pradininku lietuvi literat roje. Sein seminarijos aukl tinis *kun. Antanas Tatar* (1805- 1889), Lukšiuose k r s pradin mokykl , be religini knyg , paraš pa - sak i rinkin „Pamokslai išminties ir teisyb s" (1851), kuri iki XIX a. pabaigos iš jo 5 leidimai. Paraš dar keliolika apsakym , kurie buvo išspausdinti po jo mirties. Varni seminarijos rektorius *kun. Juozapas Silvestras Dovydaitis* (1825-1882) paraš ir išleido apysak „Šiaul - niškis Senelis", „Gyvenimas Stepo Raudnosio". B damas Sibiro tremtyje

vert Krylovo pasakias. Apie XIX a. vidur Varni seminarijoje susitelkia klierik brelis, užsimoj s dirbti tautin lietuvyb s darb (A. Baranauskas, K. Kairys, R. Viksva). Kun. Klemensas Kairys savo gyvenim baig Sibire; liko nespausdinti ir jo literat riniai darbai, saugomi šian dien archyvuose.

Žemai i dvasininkijos dalis aiškiai stojo už lietuvi kalb . Šios grup s siekius išreišk kun. Antanas Baranauskas, rašydamas:

Viso svieta mokslus lietuviams paduosiu,

Viso svieta raštus raštan lietuviškan versiu.

Lietuvninkai žmon s bus visi galvo iai,

Visam svietui visuos moksluos eis kelio vedžiot .

(Pasikalb jimas giesmininko su Lietuva)

Tarp kunig pasigirdo bals , kad lietuvi kalba brangintina ne vien kaip priemon lietuvi liaudžiai šviesti, bet ir kaip vertyb pati savaime: j reikia gryninti, tobulinti, myl ti, garsinti. Tokias mintis reišk Vilniaus kunig seminarijos aukl tinis kun. Juozapas iulda savo „Trumpuose samprotavimuose apie žemai i kalbos taisykles ir apie lietuvi mitologij “ (1854).

XIX a. viduryje imta galvoti apie lietuviško laikraš io leidim . Toki iniciatori buvo keli: broliai kunigai Juzumai (prieš 1850 m.), vysk. Motiejus Valan ius, kuris jau buvo parink s ir vard savo laikraš iui - „Pakeleivingas“ (1857). To laiko liaudis jau dom josi knyga; tai rodo nemaži leidini tiražai, pvz., Valan ius kai kuri savo knyg buvo išleid s po 10 000 egz. (*Živatas J zaus Kristaus*, 1854), kit - po 40 000 egz. (*Apij brostwa blaiwistes*, 1858).

Neteisus yra Kostas Korsakas, be joki išlyg tvirtindamas, kad *katalik dvasininkija siek nutautinti m s liaud , lietuvišk raštij naudojo vien savo tikslams - religiniam prietarams skleisti, dark ir lenkino lietuvi kalb* . Tai galima tvirtinti tik apie dal dvasininkijos, o vadinamojo kalbos grynumo sunku buvo reikalauti iš ano meto žmoni , kai lingvistin nuovoka tais laikais apskritai buvo menka.

Uždraudus spaud . XIX a. per Lietuv nusirito dvi sukilim bangos (1830 ir 1863), kurios skaudžiai supurt tautos gyvenim . Uždarytas Vilniaus universitetas (1832) - prarasta inteligent kalv . Uždraustos visos valdiškos mokyklos (1863) ir lietuviška spauda lotyn raidynu (1865), - suduotas skaudus sm gis liaudies švietimui. Lietuvi dvasininkija pasirod neištikima rus valdžiai - abiem atvejais pritar sukil liams (7, p. 213). Po antrojo sukilimo kas šeštas kunigas Žemai i vyskupijoje buvo represuotas (iš viso 106). Tauta neteko daug šviesuomen s. J Kauno kunig seminarij kur laik (1863-1870) nebuvo leidžiama priimti kandidat , Vilniaus kunig rengimo staig , kuri 1842 m. buvo perkelta Petrapil , stojimas taip pat buvo suvaržytas - per dvejus metus tegal jo patekti 3 studentai iš Lietuvos.

Tuometini Lietuvos „glob j " siekimus nusak Antanas Baranauskas:

Anei rašto, anei drako mums tur t neduoda,

Tegu, sako, bus Lietuva ir tamsi, ir juoda.

Dalis kunig nepasimet toje slogioje naktyje - ieškojo išeities. Vysk. Motiejus Valan ius, susitar s su Tilž s klebonu Jonu Zabermanu, suorganizavo slapt knyg leidim Ryt Pr sijoje. 1867-1869 m. tokiu b du buvo išspausdinta apie 19 000 lietuvišk knyg (8, p. 165). knyg platinim sitrauk kunigai, klierikai, valstie iai. Šis darbas netrukus pareikalavo auk : 1870 m. buvo represuota 10 kunig , kurie dirbo Žemaitijoje prie Pr s sienos - 6 atsid r Rusijos gilumoje, kiti buvo perkelti Vilniaus vyskupij . Tai pirmosios, bet ne paskutin s aukos. Daugumos ši darbinink vardai liko nežinomi istorijai, bet j darbas dav vaisi .

1863-1864 m. vysk. Motiejus Valan ius išleido aplinkrašt , liepdamas kunigams bažny iose mokyti vaikus katekizmo lietuviškai ir raginti t vus, kad savo vaikus namuose mokyti skaityti samdydamiesi *daraktorius*. V liau sak kunigams kaldojimo metu surašyti savo parapij žmones, kurie moka skaityti, ir duomenis pateikti kurijai. Vyskupas dar žygi , kad mokyklose b t leidžiama kapelionams d styti tikyb ne rusiškai, o gimt ja lietuvi kalba, bet šios pastangos liko be vaisi . (Š reikalavim rus valdžia patenkino tik 1904 m.)

Lenk kalba pla iai skverb si Lietuvoje: miestuose, miesteliuose, dvaruose, klebonijose. XIX a. pabaigoje jau daug kur buvo nutil lietuviški pamokslai bažny iose; geresn pad tis buvo tik Žemaitijoje. Bet tuo pat metu, apie XX a. pradži , jaunesnioji kunig karta jau ima skinti keli lietuviškam žodžiui bažny iose - tai vyksta Kauno, Suvalk ir Vilniaus gubernijose (8, p. 170). 1906 m. grup lietuvi kunig pasiunt Vatikanui memorandum prašydami, kad sudraust lenkiškos orientacijos kunigus Lietuvoje, kurie ia užsiima lenkinimu, ir sudaryt s lygas lietuviams melstis bažny iose lietuviškai.

Lietuvos kunig seminarijose lietuviška mintis susikristalizuoja XIX a. priešpaskutiniame dešimtmetyje - jose kuriasi slaptos klierik draugijos. Netrukus pasirodo religin s krypties lietuviški laikraš iai: „Šviesa" (1887-1890), „Žemai i ir Lietuvos apžvalga" (1890-1896), „T vyn s sargas" (1896-1904). Kuriasi draugijos, pvz., *Lietuvos myl toj draugija* (1888), kuri v liau išaugo *Šv. Kazimiero draugij* ir slaptai veik 17 met (legalizavosi 1907 metais). Kiek v liau susik r *Žiburio* (1906) ir *Saul s* (1906) *draugijos*, kurios r pinosi liaudies švietimu, steig mokyklas.

Pagaliau at jo laikas, kai lietuvi kalba jau nebebuvo niekinama - gal jo laisvai reikštis. Kova d l šios kalbos truko šimtus met . Didieji Lietuvos kaimynai reng si ant šios kalbos kapo pastatyti kryži . Ji jau buvo bemirštanti; atrod , kad nebeprisikels. Dauguma net t , kurie j myl jo, prarado tik jim , kad ji gal s prisikelti. Ta iau ji prisik l , nes d l jos daug kas kovojo, - kovojo ir kunigai.

Kai kurie tarybiniai istorikai taip nusako kunig (tiksliau kunig dalies) vaidmenį švietimo bei lietuvių s fronte:

A. Tyla: *Slapto mokymo inspiratoriai pradžioje buvo dvasininkai, v - liau j m organizuoti patys valstie iai, inteligentai* (5, p. 24).

B. Genzelis: *Religinio turinio knyga* [kai ne d l bažny ios kalt s nebuvo kitoki] *skaitymas gimt ja kalba palaik žmon se raštingum ir ugd prisirišim prie gimtosios kalbos, jau nekalbant apie t reikšm , kuri lietuvi kult riniam gyvenimui tur jo M. Valan iaus, A. Baranausko ir kit dvasinink grožiniai k riniai* (9, p. 124).

R. V bra: *Katalik dvasininkijos dalies vykdyta antiadministracin <...> agitacija <...> žlugd caro valdžios nutautinimo politik , <...> pad jo išjudinti iš abejingumo dal valstietijos* (8, p. 155).

Lenk istorikas J. Ochmanskis savo knygoje „Lietuvi tautinis-kult rinis jud jimas XIX a.“ (Białystok, 1965) tvirtina, kad lietuvi nacionaliniam jud jimui 1864-1882 m. vadovavo katalik dvasininkija.

LITERAT RA

1. A. Gaigalait , E. Grišk nait , J. Jurginis. *Lietuvos istorijos šaltiniai*. Kaunas, 1972.
2. B. Dundulis. *Lietuvos užsienio politika XVI a.* Vilnius, 1971.
3. J. Lebedys. *Lietuvi kalba XVII-XVIII a. viešajame gyvenime*. Vilnius, 1976.
4. K. Jablonskis. *Lietuvi kult ra ir jos veik jai*. Vilnius, 1973.
5. *Kai kurie Lietuvos TSR pedagogin s minties ir švietimo istorijos klausimai*. Vilnius, 1965. (Mokykl mokslinio tyrimo institutas).
6. *Vilniaus universiteto istorija*. Vilnius, 1976.
7. M. Lukšien . *Lietuvos švietimo istorijos bruožai*. Kaunas, 1970.
8. R. V bra. *Lietuvos katalik dvasininkija ir visuomeninis jud jimas*. Vilnius, 1968.
9. B. Genzelis. *Šviet jai ir j id jos Lietuvoje*. Vilnius, 1972.
10. *Mažoji lietuviškoji tarybin enciklopedija*. Vilnius, 1966. T. 1.

* * *

Truputis filosofijos atitolina nuo religijos, gili filosofija atveda prie religijos. Pirmiausia, k Dievas savo šeši dien k rybos laikotarpyje suk r , buvo fizin šviesa, paskiausia - proto šviesa.

Dažniausiai netiki, kad Dievas yra, tie, kurie nori, kad Dievo neb t . Dievo neig jai išniekina žmogišk j orum . Nes iš tikt r j žmogus savo k nu yra giminiškas gyvuliams ir jeigu savo siela jis nesueis giminyt su Dievu, jis liks be jokios didesn s vert s.

(Frensis Beikonas - angl mokslininkas, valstyb s veik jas, empirizmo pagrind jas)

MINTYS SUSIM STYMUJ

K. [Felicitija Kasputyt]

PAKILIMAS VIRŠ KASDIENYB S

Mes praradome žmog, - skundžiasi rašytojas Antuanas de Sent Egiuperi. Tai realus skundas, kupinas šird verian io graudesio. Nieko n ra baisenio, kaip prarasti žmogišk j substancij ir sijungti nužmog jimo proces . Nužmog jimas yra toks didelis, kad jis kelia r pest visiems. Šiandien, labiau negu bet kada, nužmog jimo procesas yra ap m s visas gyvenimo sritis.

Jeigu giliau pam stysime apie m s kasdienyb s turin , tada suprasi-me, kad joje labai maža t ra humaniškumo. M s kasdienyb je tiek daug pyk io, klastos, veidmainyst s, karjerizmo, tuš iagarbiavimo. Žmogus orien-tuojasi tik materialines vertybes - jos yra m s vis veiksm centras, viso gyvenimo pagrindas. Materialin ms vertyb ms žmogus neretai paau-koja vis savo gyvenim . Savo darbus, tri s , pastangas skiria daikt kaupimui. Tiek daug g rio, grožio, tiesos ir vidinio džiaugsmo paaukoja-ma daikt stabui. Per šimtme ius ikf m s atsklinda didžiojo filosofo Sokrato patarimas: *Neapk sk daikt , nes jie supan ioja tavo siel* . Tikrai pasigail jimo vertas yra žmogaus noras tur ti vis daugiau ir daugiau. Tasai *daugiau* neša vien kart nusivylim .

Juo aistringiau žmogus siekia užpildyti savo dvasios tuštum žem s g ryb mis, juo labiau jis darosi nepasotinamo geismo vergas. Patek s daikt vergijon, žmogus praranda savo dvasin laisv ir giliausi savo esm . Jis sudaikt ja, visk paver ia jam tarnaujan iu daiktu. Jis gal ir daug dirba, daug veikia, ta iau tas jud jimas t ra sukimasis aplink save: kas tik patenka t rat , viskas sudaikt ja. Menas, g ris, dvasiniai lobiai tampa tolimi ir nesuprantami tam, kas patenka daikt vergijon. Toks žmogus gali klausytis muzikos, linksminti sve ius, kelti prabangias puo-tas, ta iau jis negali patirti grožio poveikio, pajusti dvasinio gyvenimo, negali prisikelti iš kasdienyb s dulki .

N ra nelaimingesni žmoni už vertelgas, - teig Platonas. Nor t si perkelti š teigin m s gdyn ir t pat pasakyti apie m s „kombinuo-tojus“. Jie taip pat nelaimingi. Toji daikt , apskai iuot pažin i apsuptis griaua j dvasin pasaul ir atrofuoja žmogiškuosius jausmus. Tas jausm sustabar jimas ir yra didžiausioji šiuolaikinio žmogaus nelaim . Užuo-t kil s dvasin srit , jis pasitenkina materialin mis g ryb mis ir siekia paviršutinišk linksmybi .

Kasdienyb s mug je viskas yra apversta „aukštyn kojom“. ia viskas matuojama pagal išorin s km . Už nereikšmingiausius daiktus sumoka-ma aukš iausioji kaina, nes žmogus nebeskiria, kur tikrosios vertyb s, o kur tik vertybi surogatai.

Jeigu žmogus tur t tik k n , tai valdantiesiems b t lengviau: jie gal t statyti savo imperijas, kaip yra statomos sienos, -

sako šveicar rašytojas Frydrichas Diurenmatas. Tod l valdantieji deda daug pastang , kad nužudyt siel , kad nuslopint jos proveržius. Ta iau kad ir kaip griaut , kaip slopint - nuolat pavergt j dvasi skverbiasi troškimas, susij s su vidiniu pasauliu, su neišreiškiamomis sielos aspiracijomis. T aspiracij negali nuslopinti nei persekiojimai, nei priespauda. Gilesni jausm ir jautresn s širdies žmon s stengiasi prasiskverbti pro kasdienyb s vijokli apraizgytus vartus. Jie veržiasi aukštyn pro vairias kli tis. T veržim si sukelia kiln s troškimai bei noras surasti tikr sias vertybes. Kai dvasia pakyla virš kasdienyb s, jos skrydži niekas nebegali suvaržyti.

Filosofai, psichologai ir sociologai vieningai teigia, kad iš kasdienyb s pilkumos gali pakilti tiktai tas, kas pradeda gyventi aktyv dvasin gyvenim . *Kai pradedi gyventi dvasin gyvenim , tada po banalyb mis pamatai gelmes.* Kasdienyb tampa tarsi šventadienio palaima, kai j nušvie ia didel meil žmon ms.

Kasdienišk buit nuskaidrina gilus vidinis žvilgsnis ir šventas pasiryžimas sukilminti kiekvien kasdienyb s apraišk . Skausmingas kasdienyb s takas tampa lengvas ir šviesus, kai j nušvie ia vidini vertybi šviesa. Rašytojas Morisas Meterlinkas savo knygoje „Žydroji paukšt “ parodo, kaip svarbu visas šiokiadieni apraiškas nuspalvinti šventišku reg jimu. Kai kasdienyb pažvelgi iš šventadienio perspektyvos, ji atrodo graži ir šviesi.

Pakil s virš kasdienyb s smulkmen , atsisak s tuš iagarbiavimo ir daikt kaupimo, žmogus b t laimingas, -

sako rašytojas Augustas Strindbergas savo apm stym knygoje „Dvasios pasauliai“. ia jis giliu psichologo ir filosofo žvilgsniu siskverbta žmogaus dvasios gelmes ir duoda tokius konkre ius patarimus:

Melskis ir dirbk.

Kent k ir tur k bent trupin l vilties.

Savo žvilgsniu apr pk žem ir žvaigždes.

Pakilk virš kasdienyb s smulkmen .

B k laisvas žmogus.

Nesistenk ir nebandyk pastoviai sikurti žem je, kadangi žem yra tik trumpas žmogiškos kelion s tarpsnis. Žem - tai ne namai, bet sustojimo vieta. Ieškok tiesos. J b tinai reikia surasti. Ta iau j rasi tik eidamas su Tuo, kuris yra *Kelias, Tiesa* ir *Gyvenimas*.

Rašytojas Oskaras Vaildas teigia, kad žmogus turi didžiausius lobius, kuri niekas negali išpl štį. Tie lobiai - tai dvasinis pasaulis, kitaip tariant, vidin s vertyb s. Jas reikia branginti ir puosel ti. Rašytojas pataria:

Sutvarkyk savo gyvenim taip, kad išoriniai dalykai nejaudint tav s. Išdr sk atsisakyti nereikalingo balasto.

Daiktai pareikalauja daug tri so, vargo, r pes i . Jie sukuria puikyb ir tuš ius švytravimus. Jie trukdo asmenybei kiekviename žingsnyje. Ne-

svarbu, kas b tum, kok post užimtum ir kokias pareigas eitum, svarbu, kokius dvasinius pasaulius išsiugdai savyje.

Gali b ti visa: žmogus, meil , laim , gyvenimas, bet kažkoku baidiu b du to visada per maža (richas Marija Remarkas).

Nusivylimas gl di pa iame žmogaus nusistatyme, toje dvasios b senoje, kai lauki, kad daiktai suteikt tau laim . Tuo tarpu amžinoji Tiesa skelbia, kad laim galima pasiekti tik tada, kai nusigr ži nuo to, kas laikina bei netikra, ir susikoncentruoji Amžinyb , švies dvasios pasaul .

Norint nepask sti kasdienyb s rutinoje, reikia nuolat atsinaujinti. Kas turi dr sos ir ryžto žengti pirm j žingsn atsinaujinim , tas prisikelia iš kasdienyb s ir išeina žmogiškos pilnatv s keli . Kas nepradeda iš naujo, tas nieko didelio negali pasiekti.

Su atsinaujinimu yra susijusi ir atgaila, ir susim stymas, ir sugr žimas pas T v . Kiekvien ryt turime vis dien prieš akis ir kartu - visas galimybes žengti pirm j atsinaujinimo žingsn .

Galime parodyti kam nors mandagumo gest .

Galime b ti uol s, nelaukdami vertinimo ir pagyrimo.

Galime pasakyti ger žod , nelaukdami kokios nors pad kos.

Galime li d ti su tais, kurie li di, ir džiaugtis su tais, kurie džiaugiasi.

Galime ištiesti rank tam, kuris puola.

Ibseno Brandas kviet mini kalnus. Kalnai - tai žmogaus, kopian io aukštumas, simbolis. Kalnai visada kyla virš lygum , virš šiokiadieni kasdienyb s sl nio. Oras ia skaidrus ir tyras. Jis neturi dulk t priemaiš , kurios trukdyt laisvai kv puoti. Brandas pažada miniai, kad jis nuves j laim jim keliais, jeigu tik ji sutraukys kompromis grandines, numes savo menkyst s pan ius, atsigr š savo vid .

Vladas Šlaitas [kun. Napoleonas Nork nas]

RUDENIŠKI APM STYMAI

siži r k, kaip miršta ruden žol :

be jokio išg s io ir be joki klieid jim .

Šitaip tiktai palaimintieji miršta

arba šventieji.

Trumpai prieš mirt žol gr žina Viešpa iui dažus.

V jai saul lydy atgieda *Requiem*.

Bepigu mirt, kai prieš akis lyg marios driekias vasaros derliui nušienautos lygumos.

siži r k, kaip miršta ruden žol . siži r jai?

Kažin, kaip mes,

kurie nebuvom nei palaiminti, anei šventieji,

sutiksim ruden ?

M S PROBLEMAS

Gyd. Viksva

XX AMŽIUS IR PSICHIN S LIGOS

Mokslas ši dien pasaulyje su šaltu rafinuotumu skina pergal po pergal s. Žmogaus mintis vis giliau skverbiasi neišmatuojamas gamtos paslaptis; atsiveria nauji mikrokosmoso ir makrokosmo pasauliai. Žmogui pakl sta ir jam uoliai tarnauja visa, kas gyva ir materialu žem je.

Pasižvalgykime aplinkui, kaip jau iasi n dienis m s pasaulio viešpats - žmogus. Ar kartu su mokslo laim jimais bei nuostabiais žmogaus minties atradimais jis tapo laimingesnis, ar jo gyvenimas tampa prasmingesnis? Anaip- tol, nors spauda, radijas, televizija ir vair s transparantai ant m s sien tvirtina, jog žmogus žmogui - bi iulis, draugas, brolis, jog gerov nepaliau- jamai kyla. Ta iau žmoni veiduose vis ryškiau matosi neviltis, šaltumas, abuojumas, sarkazmas ir galiausiai nervinis išsekimas.

Žmogus yra tikrasis šios žem s gyventojas, glaudžiai susij s su nat ra- li ja gamta, su bendr j gamtos d sni raidos harmoninga kaita. Kaip žinoma iš archeologijos ir paleontologijos duomen , pra jo daug t kstant- me i , kol galiausiai vyko nematyto masto žmogaus veiklos protr kis: žmogus - k r jas, remdamasis mokslo ir technikos laim jimais, m pa- stebimai ir tendencingai žeisti gamtoje nusistov jusi harmonij ir darn . D l viso to ir pats žmogus darosi vis labiau pažeidžiamas. Žmogaus cen- trin nerv sistema pra jo ilg evoliucijos keli , kol galiausiai m kent ti nuo savo veiklos rezultat . Paš l s gyvenimo tempas, nuolatin nervin tampa, nenutr kstamas informacijos srautas išsekina nerv l steles, ku- rios ilgainiui praranda geb jim atkurti išekivotus energetinius resursus. D l to sutrinka dirginimo bei slopinimo procesai smegenyse. Sutrikus ner- vin s reguliacijos darnai, asmenyb ima art ti prie patologin s ribos, už kurios jau rikiuojasi ilga virtin psichini lig , daugiausia galutinai ir negr žtamai suluošinan i individ kaip asmenyb .

Pastaruoju metu, esant tendencijai did ti psichin ms ligoms, mokslo žmon s (ne vien psichiatrai) intensyviai stengiasi surasti priežastis t negand , kuri pakirstieji neišsenkamu srautu užpildo beprotnamius. Net periodin je spaudoje vis dažniau pasigirsta nerim kelian i bals d l žmoni susvetim jimo, bandoma ieškoti išeities. Gyvename, galima sakyti, „komunizmo“ priešaušryje, o neretai elgiam s kaip pirmykš i žmoni banda, kartais net blogiau. Dažnai po inteligentiška išprususio žmogaus skraiste slypi nuožmus primatas, kurio pagrindinis tikslas - kuo daugiau sau, o kitiems - nieko. Vis spar iau blog ja psichologin atmosfera darbo kolektyvuose, kur dažnai skleidžiamos nepagr stos in- trigos, šmeižtai, vyksta nuožmi kova d l aukštesnio posto, d l didesnio uždarbio. sivyrauja slogi darbo aplinka, emocin tampa, nuovargis did ja dvigubai.

Tad k daryti? Toliau taip gyventi ne manoma! Nieko geresnio nerandame, kaip apeliuoti s žin , saviaukl , kolektyvo poveik . Norai geri, bet visos tos priemon s t ra tušti, gražiai saul je ž rintys muilo burbulai, kurie nuo stipresnio v jo g sio sprogs. Matyt, dabartiniams m s žmogui - Visatos užkariautojui - slysta pagrindas iš po koj : netenkame atramos taško ir nesugebame jo surasti.

Ta tvirta ir nepajudinama atrama - ia pat ir kantriai laukia m s , kol patys savo noru ir geros valios vedami j sikibsime arba galb t gyvenimo audr blaškomi už jos užkli sime. Toji vis m s ieškoma atrama ir ramyb s oaz , kuri gali atgaivinti pailsus žem s keleiv , duoti neišsenkam fizini ir dvasini j g , yra *tik jimas* - tik jimas amžin j Tiesos ir G rio šaltin Diev . Tai pagrind pagrindas, kurio netekusi žmonija nesulaikomai ritasi civilizacijos žlugimo kryptimi.

Pažvelkime žil senov , ir visuose žmoniijos egzistavimo perioduose rasime religini apeig praktikavim . Žmon s tik jo, aukojo aukas, tvirtai sitikin , kad atlieka kilni pareig , jausdavo didel psichin pasitenkinim . Jeigu tik jimas geru draugu, geru žmogumi suteikia daug j g bei ryžto gyvenimo audrose, tai juo vertesnis tik jimas ir pasitik jimas visagaliu Dievu, kuriam nieko n ra negalimo! Kad ir koks geras b t draugas, bet jis tik žmogus ir jo galimyb s ribotos.

Be tik jimo pasaulis gauna ni ri spalv , žmon s tampa kolektyvo skraiste pridengta banda, kurioje vyrauja r sti kovos d l b vio atmosfera, kurioje nepaisoma neigiam emocij , nevengiama psichologini konflikt . Jokia saviaukla, jokia kolektyvo dvasia nesugeba ir jau nesugeb s išugdyti vertingo žmogaus.

Kiek daug atvej , kai psichiatrin ligonin patenka vaik namuose išaug jaunuoliai, kuri moralin ir dvasin pasaul formavo kolektyvas. Atvyksta jauni, bet jau palaužtais sparnais, permirk gyvenimo nešvankyb mis, prarad savo vert s jausm bei gyvenimo prasm , galutinai nusivyl egzistencija, išsekin j gas brutalioje kovoje tenkindami žem j instinkt nepasotinam troškul . Nuolatin kova d l b vio, d l materialini vertybi sigijimo, netvarkingas gyvenimo b das gana greit išaikvoja visas žmogaus j gas.

Kaip teisingai skamba žodžiai, pasakyti beveik prieš 2000 met : *Ne vien duona žmogus gyvas!* Paliegusi žmogaus siela dažnai ir sveik k n nuveda gyvenimo klystkeliais, kurie neretai užsibaigia psichiatrin s ligonin s slenkis iu. Išvada aiški:

Žmogui neužtenka duonos, jam kur kas labiau reikia gaivinan io tik jimo amžinuoju g riu - Dievu.

KRIKŠ IONYB S IŠUGDYTIEJI

Jaunius [kun. Jonas Lauri nas SJ]

VIENUOLI NAŠAS ATOMIN FIZIK

IR ATOMIN SPEKTROSKOPIJ

Ateistin je spaudoje galima rasti tvirtinim , kad vienuoliai yra žmon s su „nusilpusia proto kontrole“, kad jie nugrimzd „viduramži miege“, kad tokie gali b ti tik žmon s, „blaiviau negalvojojantys“ (*Komjaunimo tiesa*. 1977. Nr. 34, J. Baužio str. „Prisik l naujam gyvenimui“). Tiesiog nuostabu, kad šitaip rašo filosofijos moksl kandidatas, kuriam tur t b ti nesvetima kult ros istorija, rodanti, jog ilg laik mokslu r pinosi daugiausia vienuoliai. Juk ir Vilniaus universitet steig ir išaugino ne kas kitas, kaip vienuoliai j zuitai.

Neliesdami vienuoli našo moksl apskritai, ia supažindinsime su vienuoli R. J. Boškovi iaus, F A. Sekio ir E. V Solpiterio darbais atomin s fizikos ir atomin s spektroskopijos srityse.

Pranc z enciklopedist , šviet j sukurstyta antireligin reakcija maždaug 150- iai met užmarštin paskandino garsaus fizikos t vo *Rudžerio Jozefo Boškovi iaus* (*R. J. Boscovich*, 1711-1787) vard . Ta iau maždaug nuo ketvirtojo m s amžiaus dešimtme io R. J. Boškovi iaus mokslinis palikimas vis intensyviau nagrin jamas pasaulio fizik žurnaluose, nuolat pasirodo straipsni , iškelian i jo, kaip daugelio moderniosios fizikos šak bei kryp i pradininko, vaidmen . Apie j rašo ne tik Vakar mokslininkai, bet ir Taryb S jungoje ir net Lietuvoje (*R. Plekaitis. Problemos*. 1968. Nr. 2, p. 63-71).

R. Boškovi ius gim 1711 m. Chorvatijoje (Jugoslavija), Dubrovniko mieste. Ten baig j zuit kolegij , stojo J zuit ordin . Toliau mok si Romos kolegijoje (*Collegium Romanum*). Nuo 1740 m. - Romos kolegijos matematikos ir filosofijos profesorius, nuo 1764 m. - profesorius Paduvos universitete, nuo 1770 m. profesoriauja Milano universitete. ia 1787 m. ir mir . Boškovi ius buvo išrinktas Londono, Romos, Paryžiaus, Florencijos, Bolonijos, Lijono, Meco, Nansio ir kt. moksl akademij nariu; nuo 1760 m. jis - Peterburgo moksl akademijos narys. 1759 m. Vienoje iš jo svarbiausias jo veikalas „Gamtos filosofijos teorija, redukuota viening gamtoje egzistuojan i j g d sn“.

R. Boškovi ius laikomas šiuolaikinio atomizmo pagrind ju. Šiandien jis, o ne Dalamberas (*D'Alembert*, 1717-1783) laikomas pirmuoju, išsprendusiu judant k n veikian ios j gos problem . (Apie tai randame 1745 m. Romoje išleistoje knygoje „Apie gyv sias j gas“.) Dalamberas š klausim išsprend tik 1758 m.

Boškovi ius laikomas šiuolaikin s kietojo k no teorijos pradininku (žr. J. Holtsmar. *Helveticae Physics Acts*. 1968. T. 41. Nr. 6-7). Boškovi ius, maždaug

150 met pralenkdamas savo laikus, išreišk reliatyvizmo id jas. Boškovi iaus id jas, kad n ra absoliu ios rimties ir absoliutaus jud jimo, absoliu ios inercijos, absoliu ios erdv s ir absoliutaus laiko, kad visa yra reliatyvu, tyrin tojai lygina su kai kuriomis Lorencio, Edingtono, Einšteino id jomis, laikydami jas artimomis dabartinei reliatyvumo teorijai. Boškovi iaus izoliuot pasauli modelis yra baigtini De Siterio, Lemetro reliatyvistin s pasaulio pl timosi teorijos ir vieno iš Einšteino modeli prototipas.

Boškovi ius, - sak 1971 05 04 savo paskaitoje Vilniuje akademikas E. Kolmanas, - *dar prieš Loba evsk galvojo apie kitoki , ne euklidin reali j geometrij ... Boškovi iaus paži romis savo darbuose r m si Maiklas Farad jus* (A. Herman. *Phys. Bl ter.* T. 26. Nr. 6-7).

Kiek daugiau Lietuvoje žinomas *Pjetras Andželas Sekis (Pietro Angelo Secchi, 1818-1878)*. Apie j rašyta prieš kar iš jusioje knygoje „Didži j vyr jaunyst “. Ta iau ten jo nuopelnai mokslui pakankamai nenušviesti. Rusijoje jis jau seniau buvo žinomas: 1873 m. Viatkoje iš jo jo knyga „Fizikini j g vienyb “.

T vas A. Sekis, j zuitas, Romos kolegijos astrofizikos profesorius, yra šiuolaikin s eksperimentin s astrofizikos pradininkas. Jo prad t astronomini spektrini tyrim 100 met sukakt neseniai min jo pasaulio mokslin spauda. A. Sekis atliko pirmuosius Saul s spektro tyrimus, nustat žvaigždži klasifikacijos sistem .

Šalia ši dviej vienuoli , atomin s fizikos ir atomin s spektroskopijos pirmtak , moksliniuose žurnaluose dažnai galima aptikti ir *E.Solpiterio*, mirusio 1976 m., pavard . 1960 m. Maskvoje rus kalba pasirod jo knyga „Atom su vienu ir dviem elektronais kvantin mechanika“, kuri jis paraš drauge su 1967 m. Nobelio premijos laureatu, amerikie i fiziku H. A. Bete (*Bethe*).

Pateikiame jam skirto nekrologo ištrauk :

Staigi ir netik ta mirtis pasi m vien iš žymiausi atomin s spektroskopijos žinov . T vas Solpiteris gim Vienoje, Austrijoje. Mok si j zuit kolegijoje, paskui stojo J zuit draugij . Kur laik dirbo j zuit kolegijoje kaip prefektas [bendrabu io aukl tojas], 1937 m. Austrijoje vykus politin ms permainoms, vyresnieji j išsiunt Argentin . Kai baig teologijos ir gamtos mokslo studijas, j pasikviet dirbti savo laboratorij žinomas mokslininkas j zuitas A. Gattereris, Vatikano astrofizikos laboratorijos direktorius.

1945 m. po nuotykingos kelion s per JAV ir Kub t vas Solpiteris gr žo Europ , atveždamas maisto ir kitoki dalyk , taip reikaling sunkiomis dienomis mažam Vatikano astrofizik b reliui. 1946 m. jis siun iamas Insbruko universitet pagilinti žini taikomosios fizikos ir chemijos srityse. Tuo pat metu jis prad jo dalyvauti Vatikano laboratorijos vykdomuose moksliniuose tyrin jimuose, o

nuo 1950 m. jau galutinai ia sitvirtino ir t s t v A. Gattererio ir J. Junkes prad tas mokslines tradicijas.

Jo žymi darb apžvalg galima rasti straipsnyje „JO met Vatikano observatorijos astrofizikos laboratorijai“. Neseniai žurnale „European Spectroscopy News“ t vas Solpiteris pateik Vatikano astrofizikos laboratorijos darbo ataskait . Tai tikriausiai buvo paskutinis jo spausdintas darbas. <...> Jo straipsniai gali b ti laikomi pasirinktos temos mokslinio apdorojimo modeliui. E. Solpiterio ir J. Junkes straipsni serija „Recherche Spectroscopische“ žurnale fotometrijos klausimais, naudojant linij efektyv plot , buvo labai tikinama ir aiški. Šalia savo mokslinio darbo jis daug laiko skirdavo Vatikano observatorijos astronomams pad ti: jis sumontavo ir suderino daugel tiksli optini ir elektronini prietais , nuo fotoelektroninio žvaigždži fotometro iki didžiojo teleskopo fotoelektroninio gido.

B gant metams, t vo Solpiterio aktyvumas did jo. Jis buvo paskirtas garsiosios Vatikano meteorit kolekcijos kuratoriumi, Šventojo Sosto delegatu Pasaulin je meteorolog organizacijoje. Jis dalyvavo IUPAC spektrochemijos komisijos darbe, buvo tarptautinio žurnalo „Spectrochimies Acts, B“ redkolegijos narys. T vas Solpiteris buvo išrinktas Tarptautini spektroskopijos kolokvium (CSI) komiteto nariu. Jis labai dom josi šios srities konferencij darbu jau nuo 1956 met , kai CSI VI konferencijoje Amsterdame perskait savo ir t vo J. Junkes pranešim . Kulminacinis taškas buvo 1973 metais, kai CSI XVII konferencijoje Florencijoje jis buvo išrinktas šios konferencijos mokslin s komisijos prezidentu.

Kolegos italai gerai prisimena jo aktyvum Italijos Metalurg asociacijos spektrin s analiz s skai iavim centro suorganizuotuose spektrochemijos seminaruose. Jis buvo laikomas specialistu l t j kr vi ir organini molekuli tarpžvaigždin je erdv je klausimais, jo paskaitos šiomis temomis buvo labai vertinamos.

Ilgus metus t vas Solpiteris buvo viena centrini fig r dideliam atomo spektroskopist b tyje.

Kilnus, draugiškas, ta iau ne sentimentalus, su humoro jausmu, ta iau visada humaniškas. Jis pasižym jo nepaprastu žavumu, trykštan iu iš pa ios širdies, ir žmon s didžiudavosi, gal dami b ti jo draugais... (Žurnalas European Spectroscopy News. T. I).

Kažin ar šie žmon s - Boškovi ius, Sekis ir Solpiteris - vienuoliai ir juos panaš s buvo su „nusilpusia proto kontrole“ ir „bliviau negalvojantys“?..

D. S. [Donatas Stakišaitis]

JONAS NEPOMUCENAS NOIMANAS

1977 m. birželio 19 d. altori garb buvo iškeltas naujas šventasis, Jonas Nepomucenas Noimanas. Kanonizacijos iškilm se ir šv. Mišiose, kurias Šv. Petro aikšt je atnašavo popiežius Paulius VI, dalyvavo 30 000 maldinink , didžiul tikin i j minia iš JAV ir vis pasaulio krašt . Tarp kit koncelebrant drauge su popiežium šv. Miši auk atnašavo ir naujai paskirtas kardinolas, apaštalinis Prahos vyskupijos administratorius Františekas Tomašekas. Jo buvimas prie altoriaus visiems primin Bohemij , kurioje buvo gim s naujas šventasis. Šalia daugelio kardinol , vyskup dalyvavo ir diplomatinis korpusas prie Šventojo Sosto. Lietuviams iškilm se atstovavo vysk. Vincentas Brizgys, prel. L. Mendelis iš Baltimores (48 m. ein s klebono pareigas), kun. L. Pa iukevi ius ir lietuvi maldinink grup .

Šv. Jonas Nepomucenas gim 1811 m. Bohemijoje, kuri tuo metu priklaus Austrijos-Vengrijos imperijai (dabar - ekoslovakijoje). Teologij studijavo Budejovico ir Prahos seminarijose. B damas dar seminarijos aukl tinis, skaitydamas vieno misionieriaus pranešimus apie savo veikl tarp Amerikos gyventoj , užsideg noru vykti Amerik ir tenai dirbti tarp emigrant . Kaip tik XIX a. pirmojoje pus je dideli b riai žmonė iš vairi Europos krašt vyko Amerik duonos, laim s ir aukso ieškoti. Jie netur - jo dvasiniam aptarnavimui kunig . Jonas Noimanas ryžtasi apaštalavimo darbui. Baig s Budejovico seminarij , dar ne šventintas kunigu, be pinig , be paramos, nežinodamas, pas k važiuoja, kur apsistos, 1836 m. vasar leidžiasi kelion , pasiryž s niekada negr žti atgal.

Apvažiuosiu, - sak jis, - tris kartus visas Amerikos vyskupijas, prašysiu tik vieno, kad man leist dirbti tarp apleist vokie i ar ind n . Jei niekas man s nepriims, tada pasitrauksiu tyrus, atgailausiu už savo ir kit nuod mes.

Su tokiais jausmais ir pasiryžimu jaunas Bohemijos klierikas leidosi nauj j pasaul . Amerikos krant Niujorke išlipo 1836 m. birželio 2 d. ir prisistat vietos vyskupui, kuriam dr sus jaunuolis patiko. Jis Jonui Nepomucenui Noimanui birželio antrojoje pus je keli dien laikotarpyje suteik subdiakono, diakono ir kunigo šventimus. Po šventim vyskupas Jon pasiun ia tolimiausi vyskupijos viet . Ten jis lank miškuose ir pelk se išsibars iusius gyventojus. Tame rajone jau 8-eri metai darbavosi atvyk t vai redemptoristai. Jonas su jais susipažino ir 1840 m. pats tapo redemptoristu. 1844-1847 m. Jonas buvo Pitsburgo redemptorist vyresniuoju. Pastat Šv. Filomenos bažny i , parapin mokykl . 1851-1852 m. jis buvo Baltimores Šv. Alfonso bažny ios klebonu. (domu, kad ši bažny ia nuo seniai priklaus Baltimores lietuviams, o šiandien Jono Noimano darbo kambaryje, vienuolyne, sesel s kazimieriet s yra sirengusios koply i .) Iš Baltimores jis aptarnavo parapijos stotis - misijas Merilendo ir Pensilvanijos valstijose, stat bažny ias, k r parapines mokyklas.

Kun. J. Noimano uolumas ir darbštumas atkreip Baltimor s vyskupo dmes ir jis 1851 m. pasi l Šventajam Sostui, kad Jon paskirt Filadelfijos vyskupu. Tai sužinoj s, šis raš Rom , maldavo, kad ta kan ios taur j aplenkt . Kai visos pastangos nu jo veltui, susitaikydamas su Dievo valia, tiek teištār : *Kristaus kan ia, stiprink mane*. Tok obals pasirinko savo vyskupavimui. Vienam iš broli redemptorist pasak :

Jei Viešpats leist man pasirinkti tarp mirties ir vyskupavimo, nesvyruodamas rink iausi mirt . Dievo teismui tada pasirody iau su mažesne atsakomyb s našta.

B damas 41 met , 1852 m. kovo 28 d. Baltimor s Šv. Alfonso bažnyioje buvo konsekruotas vyskupu. Po poros dien atvyko Filadelfij . ia prasid jo jo misijinis apaštalavimas. Be pertraukos lank didžiul 38 000 km² vyskupij . Kur tik apsilankydavo, skelb misijas, vadovavo rekolekcijoms. O tie lankymai buvo nelengvi. Kart jodamas ant mulo per kalnus padar 40 km keli , kad gal t vienai sergan iai mergaitei suteikti Sutvirtinimo sakrament .

Šv. Jonas Nepomucenas buvo m s Motiejaus Valan iaus tipo vyskupas. Jis vadinamas papapini mokykl pradininku. Vyskupas visur iš sakyklos ragino t vus katalikiškai aukl ti savo vaikus. Jis steig vyskupijos aukl jimo centr , kuris netrukus išplito po visas Amerikos vyskupijas. Toks centras vyskupo Noimano sumanymu tur jo b ti ryšininkas tarp vyskupo ir vairi papapini branduoli . Šiems branduoliams papapijose vadovaudavo vietos klebonas, padedamas pasaulie i . Papapiniai branduoliai tur jo rinkti l šas, agituoti už katalikiškas mokyklas.

Katalikišk papapini mokykl tinklas ap m vis Filadelfijos vyskupij . Kai vysk. Noimanas atvyko Filadelfij , rado vos dvi mokyklas, o kai po 6 met mir , t papapini mokykl buvo arti šimto. Papapini berniuk mokykl mokytojai buvo daugiausia krikš ionišk vienuolij broliai, o mergai i - vairi vienuolij seserys. Papapin s mokyklos vyskupui buvo labai svarbios: kur tik apsilankydavo, vizitacijos metu visuomet užeidavo mokykl , laimindavo mokytojus ir vaikus, dalyvaudavo vaik egzaminuose ir pats dalydavo baigimo diplomus. Vysk. Noimanas mokykl reikalu pareng maž j katekizm , kuris 1889 m. sulauk 38-osios laidos. Aukštesniesiems mokyklos skyriams irgi buvo skirtas vysk. Noimano *Romos katalik katekizmas* (1882 m. išleistas 6-asis jo leidimas).

Vysk. Noimano diecezijos gyventojai buvo dar neseniai emigrav iš vairi krašt - tikras taut ir rasi mišinys. Jiems reik jo duoti k no ir dvasios maisto. Vysk. Noimanas steig našlai i prieglaudas, stat bažnyias. Kai 1854 m. jis atvyko Rom dalyvauti Marijos Nekaltojo Prasad jimo dogmos paskelbimo iškilmse, gal jo popiežiui Pijui IX pasakyti, kad vyskupijoje naujai pastatyta 30 bažny i , užbaigta statyti 6 ir restauruota 6. Ir tai tik per pustrė i vyskupavimo met ! Per 8 savo vyskupavimo metus vysk. Noimanas pastatydino apie 80 nauj bažny i .

Vysk. Noimanas mir 1860 m. pastoracin je kelion je, vykdamas ap-lankyti sergan io kaimo klebono: pakeliui širdies infarktu sukrito ir baig žemišk j kelion . Rankoje vietoj vyskupo lazdos jis laik kryži .

Vysk. Noimanas - ketvirtasis Filadelfijos vyskupas. Jis - šv. Pranciškaus III ordino seser vienuolijos steig jas, katalikišk mokykl Amerikoje pradininkas. 1921 m. jo herojiškos doryb s buvo pripažintos popiežiaus Benedikto XV Paskelbtas palaimintuoju 1963 m. popiežiaus Pauliaus VI. O dabar - 1977 m. birželio 19 d. - to paties popiežiaus kanonizuotas ir priskirtas prie viešai garbinam Bažny ios švent j .

Šv. T vas savo kalboje apie nauj švent j pabr ž , kad šia kanoniza-cija iškeliami tobulyb , kuri pasireiškia broliška meile kitam žmogui:

Šv. Jonas Noimanas atidav save kitiems kaip Kristus, kuris gyvyb paaukoko už žmones. Kryžius buvo jo svarbiausioji mokykla ir Eucharistija - jo gyvenimo centras. Naujas šventasis mus moko, - pažym jo Popiežius, - kad krikš ionyb yra tikrasis humanizmas. Tikroji krikš ionyb pasireiškia žmogaus atsidavimu kitiems.

VAIRENYB S

Mašinos tiria Švent j Rašt

Prieš kelerius metus spaudoje buvo pasirodžiusios sensacingos žinut s, es elektronin mis skai iavimo mašinomis - kompiuteriais negin ijamai nustatyta, kad, pavyzdžiui, šv. Pauliaus laišakai n ra jo parašyti, kad tai keleto skirting autori k riniai.

1975 m. Maskvoje iš jo knyga „Menas ir ESM“ (tarp kitko, skiriama tik mokslin ms bibliotekoms). Joje pateikiamos trij Vakar mokslinink monografijos, skirtos meno - literat ros, dail s ir muzikos - nagrin jimo matematikos metodais klausimams. Viena iš j - vokie i fiziko Vilhelmo Fukso monografija „Pagal visus meno d snius“, parašyta 1968 metais.

V Fuksas dirba plazmos fizikos srityje. Jis - Plazmos fizikos ir bran-duolini tyrim instituto Juliche (VFR) direktorius. Šalia savo pagrindinio darbo domisi eksperimentine estetika ir nuo 1952 m. reguliariai rašo straipsnius matematini metod taikymo meno moksluose klausimu. Min -toje monografijoje jis pateikia savo tyrin jim d l Šventojo Rašto knygy autoryst s išvadas. Jos, pasirodo, n ra jau tokios neabejotinos ir negin yti-nos, kaip kad šv. Pauliaus laiškk atžvilgiu yra sak m s ateistai. Negana to, iš rimtos, sensacij neieškan ios Šventojo Rašto matematini -lingvi-stini tyrin jim apžvalgos, kuri pateikia V Fuksas, matyti, kaip naujieji matematiniai tyrin jimai nedaug k pakei ia, palyginus su tuo, k jau seniai ir be skai iavimo mašin nustat teologai. Be to, naujieji tyrin ji-mai nepatvirtina XIX a. radikaliosios kritikos teigini , neigusi beveik vis Naujojo Testamento knygy autentiškum .

domu, kad tai atitinka ir naujausius istorinius archeologinius atradimus. Analogija su tuo, ką sako J. D. Amusinas rusiško „Kumrano tekst“ leidimo žangoje (M., 1971. Leid. 1):

Jau paskelbt tekst ir Biblijos knyga bei kumranit komentaras fragment tyrin jimai parod sid m tin fakt : daugyb s Biblijos tekst taisym , si lyt paskutiniais dviem šimtme isiais, nepatvirtina seniausieji Kumrano rankraš iai. Tai liudija, kad mus pasiek s masoretinis tekstas remiasi gera rankraš tine tradicija.

Iš pateikt V Fukso monografijos ištrauk galima susidaryti real , šiandienin situacij atitinkant vaizd apie Naujojo Testamento knygos matematinio-statistinio tyrin jimo galimybes ir iki šiol gaut išvad patikimum . Jos, atrodo, yra priešingos m s spaudoje pasirodžiusi žini i ateistiniam optimizmui.

(*Laukys* [kun. Jonas Lauri nas *SJ*])

Pskovo sp džiai

Neseniai lankiausi Pskove. Vaikš iojau po senamiest ... M s spauda raš , jog jis spar iai restauruojamas, o man jis pasirod gerokai apšep s ir apleistas. Taigi tikrov apvyll . Ir štai - iš vienos gatvel s atsiveria vaizdas Pskovo kremli ... Aš kažkod l sivaizdavau kremli tik raudon , o ten sienos nauriai pilkos, bokšt stogai taip pat pilki, mediniai... Gatvel , kurioje stoviu, taip pat pilka, nešvari, aprtrup jusi, trenkia benzinu, šalia - piktžol mis apž lusi cerkv ...

Ir virš šitos nešvarios gatv s, virš apleistos cerkv s, virš ni ri pilk kremliaus sien kaip sp dingas kontrastas iškyla Soboras - baltas baltas, skaidriai sidabriniais bokštais <...> tarsi besiveržiantis iš tos pilkumos aukštyn, tolyn... Ži r jau ilgai, ži r jau ir m s iau: *Štai kur tik jimo simbolis!* Pašalinkime iš šito vaizdo Sobor , liks tik ni rios, pilkos sienos, nešvari gatv , benzino tvaikas, piktžol s, apleista cerkv , o stov ti, ži r ti ir m styti noro nebeliks...

Pašalinkime iš žmogaus gyvenimo ir širdies tik jim , ir liks tik pilka, nešvari, pilna smulki r pes i kasdienyb , - ir stov ti nebeliks kada, ži r ti nebebus k , o m styti - pavojinga, nes be tik jimo m stymas stumia nevilt .

Min tas Soboras prieš kar iš tikin i j buvo atimtas ir gr žintas jiems tik prieš 7- j dešimtmet . Koks jis buvo gr žinimo metu, vienas tikintysis man apib dino dviem žodžiais: *Kak sarai* (Kaip tvartas). Netik - jimas Sobor pavert purvinu „tvartu“, susiliejusiu su tokia pat nešvaria aplinka, o tik jimas j v l tarsi nuplov ir v l išskyr iš aplinkos...

Ar ne tas pats b na ir su žmogumi?

(*J. M-tis* [Jonas Ambraziejus])

Kod l tapau tikin iu

klausim , kod l tapau tikin iu, esu kelis kartus atsak s taip pat klausimu: Ar teko jums kada ilgai ži r ti žvaigžd t dang ? Be abejo, teko... Ar niekada tuo momentu j s neapimdavo savotiška nevilts? Ma- ne apimdavo. Ir ne tik ži rint, bet ir skaitant apie jį. Milijardai šviesme i , neaiškios ribos... Kuo toliau siskverbi, tuo žem ir pats daraisi mažesnis, kol gal gale pavirsti beprasme dulce, paskendusia neapr piamoje, tokioje pat beprasm je dulki mas je... ia ir atsimuši sien , ir tas susid rimas žiebia mint : *viskas dulk s, jei n ra Dievo...* Viskas dulk s - ir kuo toliau eini, tuo giliau jose sk sti. Ir pats buvimas, ir proto pastangos, ir veikla - viskas galiausiai absurdiška. Bet su viena s lyga: jei n ra Dievo. Jeigu yra *Kažkas*, kas apr pia absoliu iai visk - pasaulis negali b ti beprasmiškas...

(*J. M-tis* [Jonas Ambraziejus])

KNYG RECENZIJOS

Antanas Maceina. RELIGIJOS FILOSOFIJA.

(Putnam, 1976. D. I. 356 p.)

„Religijos filosofij “ sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje *Religijos esm ir religijos Dievas* autorius aptaria religijos filosofijos objekt ir religijos Dievo samprat , pla iau nagrin damas Diev kaip Asmen ir Diev kaip K r j . Antroji dalis skirta *Žmogaus laisvei ir tik jimui* aptarti.

Pagrindiniu religijos filosofijos klausimu autorius laiko Diev kaip buvimo grind j . Religijos filosofija svarstanti ne Diev savyje (tatai yra Dievo metafizikos objektas), o santykyje su žmogumi. Diev , susiet su žmogumi, autorius vadina religijos Dievu. J ir svarsto religijos filosofija.

Religija, kaip istorin apraiška, paž stama daugeliu pavidal . Tatai pridengia jos esm ir apsunkena apibr žim . Veikaluose, gvildenan iuose religij , sutinkame apie 150 jos apibr žim (p. 17). Bet religijos nuovoka esanti austa kalbin jos pavadinim ir tatai padeda atskleisti jos esm . Daiktavardis *religio* turi priešd l *re*, kuris atitinka lietuvišk j *at*, išreiškiant atoveiksm ir santykin vyksm . Tatai pasako, kad religijos vardas atremtas du polius, kuri vienas es s Dievas, o antras - žmogus, tarp kuri susikuria gr žtamasis veiksmas. Tod l bendriausia prasme religij galima apibr žti kaip Dievo ir žmogaus santyk .

Religija - Dievo ir žmogaus santykis - ir yra religijos filosofijos objektas. Dievas ir žmogus santykiauja kaip B tis ir *b tyb* . Dievas-B tis *grindžia žmog -b tyb* jos buvime. Dievas yra K r jas, o žmogus - Jo k r yns. A. Maceina b t supranta ne scholastin s filosofijos prasme, ne

kaip bendriaisi visa kam, kas yra pritaikoma pirmajai pažinimo s voka i (prof. dr. Pr. Kuraitis. *Ontologija*. 1933. T. 1, p. 82-83), bet kaip b tyb s buvimo pagrind (p. 60). B tis kaip pagrindas es s paskutinis dalykas, kur galime m styti, tod l *atskleisti b t*, sako autorius, *reiškia atskleisti Diev*. Dievas ir b tis yra tas pat (p. 61). Bet šita tapatyb n ra tas, kas panteistams pasaulio ir Dievo tapatyb .

Autorius nagrin ja skirtingas religijos Dievo sampratas ir kritiškai jas vertina. Atmeta Aristotelio Dievo - pirmojo Judintojo - samprat , teigian i , jog Dievas, pirmasis Judintojas, netur s veiklaus santykio su pasauliu (p. 43). Kritikuoja šv. Tom Akviniet ir ši dien scholastin filosofij , prisilaikan i pagrindini aristoteliškosios Dievo metafizikos bruož (p. 5). Laiko nepagr st Fojerbacho paži r , kildinan i Diev iš r šin s žmogaus s vokos, teigian i , kad, garbindamas Diev , žmogus garbina ne tik savo paties esm , bet ir skelbia, jog *žmogus žmogui Dievas es s* (p. 105-112). Neigiamai vertina fenomenologin s filosofijos atstovo Makso Šelerio ir kit filosof religijos Dievo samprat , kurie religijos Diev laiko tik aukš iausią vertybę vertybi hierarchijoje. Autorius pritaria Heidegeriui, kuris vertybi filosofijos linkm pavadino slinktimi nihilizm . Paskutin šio vyksmo apraiška buvusi Fr. Ni s paskelbtoji *Dievo mirtis*. Dievas, anot Heidegerio, mir s ne savaime. Jis buv s žmogaus nužudytas, Diev - b tybi B t - nužeminus aukš iausią vertyb , paskelbus, jog Dievas nepaž stamas ir suvokiamas tik kaip s mon s tikrov . Žmogus padarytas Dievo vertintoju. Jei Dievas egzistuoja tik žmogaus s mon je, tai, išnykus žmogui, išnyks ir Dievas. O kai žmogus yra Dievo vertintojas, tai M. Šeleriui Jis yra aukš iausioji vertyb , o Leninui - nevertyb (p. 114-123).

„Religijos filosofijoje“ daug vietos yra skiriama dieviškosios tikrov s aiškinimui. Nurodoma, kad tuo klausimu esama dviej skirting poži ri : vieniems Dievas es s asmenin , kitiems - neasmenin tikrov . Graik filosofijoje Dievas buvo suprantamas kaip neasmenin tikrov . Heraklitui Dievas - bendrasis d snis, Ksenofanui - darna, o Platonui - g rio id ja, Aristoteliui - nejudantis judintojas, stoikams - daikt vidinis *logos*.

Ryškiausiai Dievas kaip neasmenin tikrov iškyla panteizme. Pasaulis ir Dievas jam yra vienas ir tas pat. Dievas es s visame pasaulyje ir visas kiekvienoje dalyje. Gamtos veiksmi bei daiktai es Dievo veiksm b dai (p. 139). Esanti tik viena substancija, kuri galime laikyti tiek dieviška bei dvasiška, tiek gamtine bei medžiagine. Panteizmas yra spiritalizmas ir materializmas kartu. Susilieję s su gamtos veikimu, panteist Dievas virsta nieko neišaiškinan ia ir niekam nereikalinga hipoteze. Tod l Šopenhaueris tur j s pagrindo sakyti, jog *panteizmas yra mandagesn ateizmo forma*. Neasmeniniu Diev laiko ir tie ši dien filosofai, kurie Diev suvokia kaip bendrin kategorij (Karlus Raneris). Neasmeninio Dievo samprata negali b ti tikrojo Dievo samprata. Neasmeninis Dievas nei pats yra laisvas, nei kitam gali laisv s teikti. Jis

palenktas b tinybei. Tai akloji j ga, graikiškasis *likimas*, iš kurio l mimo niekas negal s ištrkti (p. 154).

Religijos Dievas, su kuriuo žmogus gali vertai sueiti santyk , tegali b ti asmenin tikrov (p. 156). Asmeninio Dievo samprata n ra vienoda. Senov s graik Dzeusas - savavalis valdytojas, kartais net tironas, ketinantis sunaikinti žmoni gimin . Senojo Testamento Dievas - galingas valdovas, kuris *savo priešams triuškina galvas* (Ps 67, 22), su kuriuo susid r s žmogus dreba: *Prieš Tavo didyb drebu tarsi lapas* (Ps 118, 12).

Visai kitokia yra krikšioni Dievo esm s samprata. Krikšioni Dievas - ne savavalis tironas, ne galingas valdovas - Majestotas, bet *romus ir nuolankios širdies* (Mt 11, 29), kent j s ir mir s, idant išganyt žmones. Krikšionyb s Dievas, mylintis ir gelbstintis Dievas, neprievartauja žmogaus, bet jam tarnauja. Pasilenkdamas prie apaštal koj ir plaudamas jas, Kristus sulauž Dievo - valdovo ir majestoto - samprat bei parad , jog abipusis tarnavimas ir meil Dievo ir žmogaus, taip pat ir žmoni tarpusavio santyki pagrindas. Krikšionyb yra Dievo-Meil s religija.

Religijos esm gl di dviej asmen - dieviškojo ir žmogiškojo - susitikime. Šis susitikimas vyksta žmogaus k rimo momentu, kai Dievas - B tis grindžia žmog -b tyb jos buvime. K rimo akimirk Dievas žmogui teikia ne k kita, kaip pat save. Žmogus b na tod l, kad Dievas atsiduoda jam kaip B tis. K rimas - ne tiek Dievo visagalyb s, kiek meil s veiksmas, nes atsidavimas kitam yra meil .

Religijos Dievas yra Dievas K r jas. Dievo kaip K r jo sampratai aiškinti autorius skiria daug vietos - daugiau nei tre dal savo veikalo (p. 187-319). Pla iai aptaria k rimo pob d , ontologines k rimo prielaidas, k rim kaip buvimo teigim ir k rim kaip kenoz .

Dieviškasis k rimas, sako autorius, *skiriamas nuo gamtinio gimdymo ir kult rinio k rimo*. Ir gamta, ir kult rinis veiksmas kuria kažk nauja, bet remdamiesi tuo, kas yra. Dieviškasis k rimas yra k rimas iš nieko. *Dang ir žem ir žmoni gimin* , rašo Senojo Testamento Makab j knygos, *Dievas padar s iš nieko* (2 Mak 7, 28).

Jei Dievas yra visagalis, tai k rimas iš nieko atrodo visai galimas. Bet, aiškinant k rim iš nieko, susiduriama su nemažais sunkumais. Dievas yra absoliutas, pilnyb ir negali b ti apribotas. Neb tis - absoliuto apribojimas. Tod l neb tis Dievo atžvilgiu negalima (p. 257). Be to, Dievas, kurdamas pasaul ir žmog , kuria naujas b tybes. Kyla klausimas, kaip galima suderinti visa apimant absoliut ir nauj reliatyvi b tybi atsidavim ? Autorius teigia, jog pripažinti absoliutin s neb ties ir reliatyvios b tyb s santyk galima tik pripažinus Dievo kenoz (apsiribojim), Absoliutas negali b ti apr žtas. Bet visiškai manoma, kad pats Dievas nubr žt savo galiai rib . Apsiriboj s Dievas, apr ž s savo absoliutum , atsisako atsajumo, nužengia m s plotm ir sueina tikrovin santyk su pasauliu ir žmogumi. Apsiribojusio Dievo samprat autorius laiko pa-

grindine religijos filosofijoje, nes be kenoz s neb t galimas Dievo ir žmogaus santykis ir kartu religija (p. 267).

Kenozinis Dievas kildina neb t kaip erdv , kurioje yra galimas k rimas naujos b tyb s, nes k rimas yra buvimo teikimas, neb ties keitimas b timi. Neb t autorius laiko ne esmine, ne daiktine, o santykinė s voka, reikalaujan ia kito nario. B tis-neb tis esanti viena ir ta pati s voka, nes tai santykis, kurio narius galima m styti tik ryšium vieno su kitu. Neb ties s voka ne tik galima, bet ir b tina kaip antroji b tyb s s vokos pus . B tyb s k rimas ne manomas be neb ties kildinimo. Bet Dievo atžvilgiu neb tis yra ne kaip išankstinis duomuo, o tik kaip paties Dievo kildinys laisvu dieviškosios valios apr žimu (p. 267).

Kurdamas pasaul Dievas grindžia jo buvim pa iu savimi. Kuriamuoju aktu Dievas ištaria pat save, ta iau ne absoliuto, o niekio matmeniu (p. 306). K riny s nes s Dievui tarsi koks priedas, - Dievo pilnyb nereikalinga papildymo. K riny s yra K r jo pilnyb s išraiška niekio erdv je. Save apsi-ribodamas, kad kurt , Dievas-absoliutas atsiskleidžia ne tik kaip es s, bet ir kaip veiki s savo galia. Kurdamas sava galia, Dievas pasiima kenozin b sen - nusižeminimo ir aukos b sen . Nusižeminimas ir auka yra meil s apraiškos. Tod l toji galia, kuria Dievas kuria, iš esm s yra meil s galia, ir toji pilnyb , kuri Dievas teigia neb ties matmenyje, yra meil s pilnyb . K rimas yra ne tik Dievo visagalyb s bei išminties, bet ir pasiaukojan ios meil s veiksmas, vykdytas džiaugsmo d lei, kad kitas b t (S. Bulgakovas). *Dievo esm sudaro Meil* .

Kenozinis Dievas pasilieka absoliutas savyje. Jis apriboja tik savo veikim , o veikimo apribojimas nekei ia nei Jo esm s, nei prigimties: kurdamas nusi-leidžia m s plotm n ir tuo pasidaro mus panašus. Bet pasilikdamas ab-soliutu savyje, Jis nesutelpa m s plotm je ir nesusilieja su ja. Kenoz nepa-ver ia Dievo pasauliu, K r jo - k riniu, B ties - b tybe (p. 317). Nužengimas m s plotm n Jo neišsemia. M s plotm je Jis b na kaip K r jas ir neb na kaip absoliutas. *Tod l*, sako autorius,

kiekvienas kalb jimas apie Diev visados yra Jo radimas apgraibo-mis ir neišsemia Jo iki gelmi .

Veikale išsamiai nagrin jami religijos filosofijos klausimai. Autorius naudojasi pla ia literat ra, ypa naujais, Vakaruose išleistas veikalais. Kritiškai vertina Aristotelio, Tomo Akvinie io, ši dien scholastin s filo-sofijos atstov , Vladimiro Solovjovo, Makso Šelerio, R Tejaro de Šardeno ir kit naujosios filosofijos atstov paži ras religijos filosofijos klausimai. Ne vienu klausimu pateikia savo skirting poži r. Religijos filoso-fijos klausimais lietuvi filosofin je literat roje Antano Maceinos „Religi-jos filosofijai“ prilygstamo veikalo n ra.

(Pareng J. M-tas [Kazimieras Šapalas])